

Uvodnik Virginia Gayde

„Il Giornale d'Italia“ 23. septembra 1934

falni svi potezi, koje u posljednje vrijeme čini. Memento Evropi, koji on lansirao jest doista Memento Evropi, ali ne upozorava Evropu na »provokatorsku Jugoslaviju«, nego na pitanje jedne narodne manjine, koje postoji u srcu Evrope i kojem treba već jednom pristupiti.

G. Barthou, koji se sprema doskora u Rim, da konferira s Mussolinijem o približenju Italije i Francuske, te Italije i Jugoslavije, (ier se te dvije stvari ne mogu zamisliti jedna bez druge) bit će sada temeljito upozoren na to veliko pitanje, na to možda najvažnije pitanje u odnosima između Jugoslavije i Italije. Upozorava ga »Giornale d'Italia«. G. Barthou je čovjek velikoga uma i duha, on je i do sada znao da postoji pitanje Julijske Krajine, ali sad ima »voda, da o tome sazna još više i da o tome razmišlja.

Isto tako i drugi svjetski državnici imaju sada prilike, da sagledaju jedno pitanje s njegove prave strane i da o njem razmišljaju. Sad u povodu velike diskusije o manjinama u Ženevi, u vezi sa zahtjevom o generalizovanju manjinske zaštite protiv koje se bori talijanski delegat baron Aloisi, internacionalni državnici saznat će, zašto se Aloisi ograničuje od manjinske zaštite i kako je smiješna njegova tvrdnja, da u Italiji nema manjina.

Opazit će internacionalno javno mišljenje da je u izvještaju o mariborskom kongresu iznesena i jedna rezolucija o vatičanskoj politici u Juliskoj Krajini i saznat će, da protiv Jugoslavena te pokrajine nastupaju dva Rima, udružena i složna.

I ako je u izvještaju iznesena po neka kuražnija riječ, po neka priletnja, po neka nediplomatska misao, to će za internacionalnu javnost biti od tako neznatnog značenja pred grozotom jednog krvavog nasilja, o kojemu se može bez bojazni oskvrnuta govoriti čak i u crkvi, kako je to učinio župnik Soklić za vrijeme mariborskog kongresa. Sasvim je dobro, da je Soklićeva propovijed gotovo u cijelosti donesena u »Giornale d'Italia«. Objektivni internacionalni čitatelji mora da stane pred tim teškim riječima izrečenim u crkvi i da kaže: Kad se tako u crkvi govori, znači, da se jednom narodu doista događa grozno zlo!

Dakle: doista Memento Evropi! Prihvaćamo, i potcrtavamo.

*

Kako smo rekli donosimo u prevodu uvodnik Virginia Gayde: interesantan je u svojoj plitkoći.

Donosimo klise čitave stranice »Giornale d'Italia«. Ona dio pod naslovom »L'adunata di Maribor« ne prevodimo, ier je to, samo nešto malo iskrivljen, prevod izvještaja o kongresu iz »Istre« od 7. septembra.

Donosimo klise jednog odlomka iz zagrebačkih Službenih Novina (Narodne Novine) od 10. o. m. iz kojih se vidi, da je onaj broj »Istre«, koji citira »Giornale d'Italia« bio zaplijenjen. To je »dokaz«, da je »Istra« »inspirisana« od beogradske vlade, kako insinuiru rimski list. Rekli smo, da se vrlo lako daje pobiti podvaljivanje, da je u mariborskim manifestacijama učestvovala »službena Jugoslavija«. To se iz ničeg ne da temeljito dokazati, a da bi taj dokaz mogao diplomatski vrijediti. Da bi se dokazala veza s vojskom »Giornale d'Italia« pravi par falsifikata, pa tako na jednom mjestu stavlja u povorku čak i nekog mlađeg generala Maistera...

Mislimo međutim, da bi se najbolje odgovorilo Italiji na njezine optužbe o kompromitovanju službene i vojničke Jugoslavije na taj način, da joj se servira onaj material, koji donosimo odmah poslije ovoga, to jest sve one momente iz novijeg vremena, iz kojih se vidi najjasnija, najočiglednija, najdokumentovanija veza najviših predstavnika službene Italije »oslobodilačkom« akcijom za Dalmaciju, Počam od Kralja, pa preko Mussolinija, njegovih ministara, njegove mornarice, njegovih senatora itd., sve je teško kompromitovano s provokacijom protiv Jugoslavije zbog Dalmacije. Neka »Giornale d'Italia« to pročita i neka Gayda to preštampa u svoj list! (im)

SAVSKA B

Ijak 10 septembra 1934

od Mirka Kus-Nikolajeva biblioteke »Naš front« broj 1 u Zagrebu.

Državno tužništvo u Zagrebu svojim rješenjem od 7. septembra 1934 broj Kns. 1.349-34, zabranilo je temeljem člana 19 Zakona o štampi, a u savezu sa članom 3 Zakona o izmjenama i dopunama toga Zakona rasturavanje i prodavanje tjeđnika »Radničke Novine« od 7. septembra 1934 broja 36, koji se štampa u Zagrebu.

Državno tužništvo u Zagrebu svojim rješenjem od 8. septembra 1934 broj Kns. 1.350-34, zabranilo je temeljem člana 19 Zakona o štampi, a u savezu sa članom 3 Zakona o izmjenama i dopunama toga Zakona rasturavanje i prodavanje tjeđnika »Istra« br. 35 od 7. septembra 1934, koji izlazi u Zagrebu.

SLUŽBENE OBJAVE.

Publikovanje jugoslavenskih dokumenata koji će slijediti nije određeno samo talijanskim čitateljima, nego i odgovornim čitateljima među kojima ima i ljudi na vladajućim položajima u svim civilizovanim zemljama Evrope. Dokumenti koje objavljujemo imaju neosporno moć dokaza i izgledaju od najveće važnosti. Sastavljeni su od nekih značajnih antitalijanskih jugoslavenskih manifestacija, održanih početkom ovoga mjeseca u Mariboru, na granicama Italije, prilikom trećeg kongresa udruženja drugorodnih »fourinscista« iz Julijske Krajine o čemu jedan jugoslavenski list, zagrebačka »Istra« objavljuje veliki i detaljni izvještaj koji prenosimo u cijelosti. Radi se o preciznoj dokumentaciji činjenica, koju nam pružaju ne neki strani i nesigurni svjedoci, nego jedan nacionalni organ, sa naročitim upozorenjem da u sadašnjem jugoslavenskom režimu stroge cenzure nad štampom ovaj organ ne bi mogao da govori, da nije bio ovlašten, a to znači da je imao pristupak pa prema tome i odobrenje od strane srpske vladine vlasti.

Osnovni značaj dokumenata jest ovaj. U Mariboru su obnovljena izmjeru 1 i 2 septembra, oštra javna tvrdjenja koliko neosnovanih tolikih ludih jugoslavenskih prava na Trst, Rijeku i čitavu Julijsku Krajinu, najitalijanskije (italianissime) zemlje i gradova, koje je Italija osvojila krvavom žrtvom i pobjedom talijanske vojske i priznate talijanskom pravu stoljetnom historijom naroda i preventivnim savezničkim ugovorom o miru; nastanjene stotine hiljada Talijana koje jugoslavenski agitatori, uzalud množeći cifre i podmećući lažne činjenice, nastoje da proglašavaju za »šesto hiljada Slovena«. Šta više, u Mariboru je manifestovana jezikom, namjera, da svim sretstvima, pa bilo i jednim agresivnim i hladno smišljenim ratom pripreme i ostvare skorog aneksiju ovih civilizovanih zemalja Jugoslavije.

Ne će se moći reći da se radi o neznatnoj epizodi lokalnog i slučajnog karaktera. Događaj se odigrao uz mobilizaciju predstavnika najpoznatijih nacionalističkih i terorističkih udruženja čitave Jugoslavije. U manifestaciji su učestvovali svećenici, generali, političari teroristi. List »Istra«, koji o tome vjerno izvještava nije, usprkos svome tajanstvenom (claudestino) u izgledu, neki beznačajni list. To je službeni organ istolmenog udruženja »Istra«, i kao takav ima naročito značenje u sistemu srpske političke i vojne djelat-

nosti. »Istra« čija se aktivnost ponovno javlja u mariborskim događajima jest, u stvari najveća organizacija drugorodnog »fourinsitizma« iz Julijske Krajine, koji su se na jugoslavenskoj teritoriji prikupili i ujedinili za rat protiv Italije. Mi smo o tome već u januaru prošle godine dali tačne podatke. Odmah poslije rapalskog ugovora, kojim su uređene granice između Italije i Jugoslavije, osnovano je, kod privremene vlade u Zagrebu odjeljenje za Istru koje je kasnije, pokrajinskim rješenjem od 4. maja 1922 godine br. 35.232 bilo pretvoreno u »Istarski odbor«, koji je kasnije preobražen u udruženje »Istra«. Poslije državnog udara, kad je čitav politički život prešao pod kontrolu Beograda, »Istra« je dobila veću moć i značenje, bila finansirana i povlašćena od centralnih vlasti, koje su od »Istre« učinile upravni centar čitave istarske i gorčke emigracije, koja je bila organizovana u sekcijama i odborima raznih imena. Prema tome jasno je, i po postanku i po stavu ovih grupa u akciji, da su mariborske manifestacije stajale i razvijale se pod pokroviteljstvom i uz saradnju vlade u Beogradu.

Smišljene bezobzirno antitalijanske manifestacije, ovoga su puta priredjene sa namjernim publicitetom. Izvještene su bile zastave i objavljeni javni i povorkama. Manifestacijama su prisustvovala najviše državne, građanske i vojne vlasti, i zaključene su poslanice Kralju Jugoslavije, a toj poslanici bio je također dat najveći publicitet. Mora se zaključiti, da su to bile državne manifestacije, prije nego li manifestacije jugoslavenskog naroda čiji predstavnici, bez službene funkcije ili legitimacije udruženja nisu prisustvovali usprkos suprotnom tvrdjenju novinarske retorske kronike.

Danas se nalazimo pred novom etapom već dugo spremanje jugoslavenske akcije protiv Italije. Još jedanput je Italija bila izazvana i ugrožena. Italija mirno odbija provokacije i prijetnje, ali ipak više nego ranije Italija mora da drži otvorene oči, da bude spremna za svaki slučaj, da demaskira sve političke pokušaje, koji bi mogli da pokriju, a da je ne ipak isključuju, opasnost tih ratobornih namjera Srbije, Evropa ne može da učini drugo, nego da uzme na znanje tu potrebu i tu dužnost Italije.

Ali Evropa mora također da zna i da se sjeća sa koje strane jednim specijalnim istorijskim kontinuitetom dolazi stalna groznja miru i vječna ratna opasnost. Mora da zna Evropa da Srbi-

ja ne može da zadrži u svojim nerazmjerno povećanim granicama, tolike milijune novih podanika stranih narodnosti, kojima još nije znala da dade ni pravdu ni mir. Srbija u svojim novim granicama ima više od tri milijuna Hrvata, milijun Arnauta, koji su preživjeli klanje i ubijanje, stotine hiljada Bugara, Mađara, Grka i Rumunja, pa ipak ona u svojoj nezasitnoj gramzljivosti za novim teritorijalnim osvajanjima i novim atentatima na miran i plodonosan rad civilizovanih naroda i evropske kulture sprema nove zasjede.

Mora se istaknuti, da su nova mariborska izazivanja došla, kao i dosadajna, bez ikakvog akta od strane Talijana, koji bi ova izazivanja mogao da inspirira. Već nekoliko mjeseci Italija, kao što je prije nekoliko dana napisano u »Minchner Neuste Nachrichten« ne vodi računa o jugoslavenskim poslovima.

Mora se podvući isto tako, u pitanju ovih provokacija, brutalan i fanatičan ton, koji može da u redovima nekulturne mase izazove mržnju i nasilne strasti, koje idu uporedo sa planovima srpskog glavnog generalštaba.

Treba još da se istakne javni pristanak, koji su uz ove prijetnje protiv Italije manifestovale najveća nacionalistička i teroristička udruženja, koje, kako je poznato, podržava beogradska vlada, kao »Narodna odbrana«, zatim »Jadranska Straža« koja stoji u vezi sa srpskom ratnom Mornaricom i koja je pod pokroviteljstvom srpskog Prijateljonasljednika, koji je nazvat »Jadranski princ«, i na kraju četnička ili komitska teroristička organizacija, čiji su članovi danas zbog svojih krvavih zadataka prebačeni na talijansku granicu. Odavno smo upozorili na mračno postojanje ove organizacije, usprkos demantija od strane vlade. Dokazali smo isto tako direktne veze četničkog udruženja sa srpskim generalštabom.

Na koncu treba da istaknemo jedinstveni front prijetnji i akcije, koju srpski agitatori razvijaju protiv Italije i Austrije, pridružujući svome planu o osvajanju Julijske Krajine i plan o prisajedinjenju Koruške. U Koruškoj su poslije umorstva kancelara Dollfusa bili zabilježeni neki vrlo ozbiljni znakovi pobune protiv bečke vlade i bilo je utvrđeno postojanje odnosa između pobunjenika i Jugoslavije koja im i sada daje gostoprimstvo na svojoj teritoriji.

Ima u ovome dovoljno materijala za ispitivanje i za razmišljanje za ljude i zemlje, koje još osjećaju odgovornost za red i mir u Evropi. Virginia Gayde.

ONO ŠTO KOMPROMITUJE SLUŽBENU ITALIJU

NAJVIŠI PRESTAVNICI SLUŽBENE ITALIJE, NJEZIN KRALJ, PRETSJEDNIK VLADE, MINISTRI, VOJSKA I ČITAVA MORNARICA KOMPROMITOVANA JE AKCIJOM ZA »OSLOBODJENJE DALMACIJE«

Pariski »Homme Libre« od 23. maja 1933 donosi članak ove sadržine:
1 — 23. marta 1930. godine MANARESI, DRŽAVNI POTSEKRETAR U MINISTARSTVU VOJSKE I MORNARICE

održao je u Zadru govor u prisustvu talijanskih predstavnika građanskih i vojnih vlasti. Za vrijeme govora, svijet je vikao: »Živjela talijanska Dalmacija!« Kome Split? Nama. Kome Jugoslavija? Svinjama. G. Manaresi izjavio je zatim narodu da se nada da će njegove želje uskoro biti ispunjene.

2. maja mjeseca iste godine, DRŽAVNI POTSEKRETAR U MINISTARSTVU VOJSKE I MORNARICE u svome govoru na skupu Alpinaca u Veneciji izjavio je:

»Kad su naši vojnici nekada išli u rat imali su tri devize: Trijent, Trst i Dalmaciju. Danas imamo za devizu »Dalmacija, zemlja Rima i Venecije!« Ova usklik nije nikada bio tako blizu našeg srca kao što je u ovom času. Dok jedan narod bez civilizacije, bez historije, koga su spasile talijanske ladje, ugujetava na jadranskoj obali čuvare vjere, zemlja, more i nebo očajnički se revoltiraju a i prožeti su talijanskom mišlju, koja se ispoljila osjećajem pravde i historije. Ova vatra treba da je uvijek živa za dan koji će uskoro doći.

3 — 18. maja 1930. godine, za vrijeme dalmatinske izložbe koja je održana u Veneciji, EMILIO BODRERO, FAŠISTIČKI POSLANIK I BRAT BIVŠEG MINISTRA ITALIJE U BEOGRADU,

u jednom svom govoru rekao je: »Jedinstvo talijanskog naroda nije još završeno, ali Italija koja od najezde Alarika do početka četvrtog vijeka umjela da podnosi najtežu sudbinu, umjet će isto tako danas kao velika sila da popravi nepravdu kako bi mogla da pridobije svoje narodne granice.

Za vrijeme ove iste izložbe, Ettore Braveta ovako se izrazio:

»U Versaillesu Dalmacija je trebala nama da pripadne, isključivo nama, ali će doći dan kad ćemo mi tražiti svoja prava.

12. JANUARA, A. DUDAN, FAŠISTIČKI POSLANIK ODRŽAO JE U INSTITUTU ZA FAŠISTIČKU KULTURU U MILANU

konferenciju o »Našem Jadranu«; on je podvukao da istočni i zapadni Jadran predstavljaju harmoniju, cjelinu i u životnom je interesu Italije da zadobije istočnu obalu Jadranskog mora.

21. januara, u Peraltu, do Genove, svečano je krštena štupa i dato joj je ime: »Dalmatinska štupa«. Dvadeset i jedno drvo ove štupe simbolično predstavlja ostrva i dalmatinske gradove.

PRETSJEDNIK OPĆINE GENOVE, G. MARTINI,

izjavio je u svome govoru da su se Dalmatinci zakleli, da neće nikada biti Hrvati.

12. februara inspektor »Komiteta za dalmatinsku akciju«,

GENERAL MARIO SANI, BIVŠI PRETSJEDNIK OPĆINE ZADRA,

izjavio je na jednom javnom zboru koji je održan u pozorištu u Barju da Dalmacija mora pod svaku cijenu biti anektirana od strane Italije i da je ovaj zahtjev krajni cilj komiteta za dalmatinsku akciju. Ovaj javni zbor održan je pred građanskim

I VOJNIM VLASTIMA grada Barla.

2. marta

TALIJANSKI SENATOR INOCENZO CAPPA,

održao je konferenciju u filološkom društvu u Milanu. Predmet konferencije je bio ovaj: »Treba poznavati Dalmaciju«; senator Cappa izjavio je da pitanje Dalmacije može jedino biti riješeno aneksijom ove pokrajine od strane Italije.

18. marta u filološkom društvu u Milanu

TALIJANSKI SENATOR GROF ANTONIO CIPICO,

održao je konferenciju o Dalmaciji i tvrdio da historija i geografija neosporno dokazuju talijanstvo Dalmacije. Ova konferencija je održana u prisustvu građanskih I VOJNIM VLASTI.

25. septembra,

TALIJANSKI MINISTAR PROSVJETE G. ERCOLE,

otvorio je u Rimu kongres udruženja Dante Alighieri (ovo udruženje ima za glavni cilj propagiranje među Talijanima koji žive u inostranstvu iredentističke prohtjeve Italije), u prisustvu ministra pravde, pretsjednika senata i skupštine. Za vrijeme ovog kongresa, poslanik Kozelski, pretsjednik udruženja talijanskih ratnih dobrovoljaca, tražio je od skupa da se izglasa ova rezolucija:

»37. kongres udruženja Dante Alighieri u Rimu, povodom svečanosti desetogodišnjice fašističke revolucije šalje najsrdačnije pozdrave dalmatinskim Talijanima, tražeći od njih da se drže i da se nadaju, pored svih provokacija i uvreda, ier civilizacija Rima ne može biti pobijedjena a isto tako, ostati će u punoj snazi prava naše velike pobjede.

Ova rezolucija jednodušno je primljena i učenici kongresa vikali su: »Živio Zadar! Živjela Dalmacija!«

25. novembra,

TALIJANSKI KRALJ

posjetio je »paviljon Dalmacije«, podignut na fašističkoj izložbi u Rimu.

20. decembra proslavljena je u pozorištu »Rosetti« u Trstu pedesetogodišnjica smrti Oberdanka. Za vrijeme ove proslave,

TALIJANSKI SENATOR PITACO

održao je govor i između ostalog rekao: »Medju talijanskim gradovima Dalmacije, jedino je Zadar bio oslobođen. Svi ostali gradovi su ucrnili i očekuju svoje oslobođenje.

30. januara, riječki fašisti priredili su svečanost

U ČAST G. MARPICATIA, POMOĆNIKA SEKRETARA FAŠISTIČKE STRANKE I ČLANA VELIKOG FAŠISTIČKOG SAVJETA.

Za vrijeme ove svečanosti, federalni sekretar Rijeke, advokat Gerbac, održao je govor i istakao talijanstvo Dalmacije, izražavajući želju i nadu svih fašista da vide skoro oslobođenje ove talijanske zemlje.

ZA VIRGINIA GAYDU

**IZLOŽBE DALMATINSKE
NARODNE NOŠNJE
I ZAGORSKO KOLO PO ITALIJI KAO
DOKAZI TALIJANSTVA DALMACIJE.**

Talijani upotrebljavaju čak i narodnu nošnju dalmatinskih zagoraca i dalmatinsko kolo kao sredstvo da u Italiji dokažu kako je Dalmacija talijanska i da je treba osloboditi.

Tako su, na primjer, u Zadru priredili jula mjeseca ples u počast jedne fašističke kolonije iz Milana. Deset parova je nastupilo u dalmatinskoj nošnji iz Zagore, kao simbolu »neoslobodjene« Dalmacije.

U martu o. g. otvorena je u Rimu izložba dalmatinskog narodnog obrta. Otvorenju izložbe je prisustvovao predstavnik vlade Buronza i funkcioneri »Federazione nazionale dell'artigianato«. Tom zgodom ističe »Giornale d'Italia« da je to znak talijanstva Dalmacije i izražaj vjernosti Dalmacije Italiji od Zadra do Šibenika, od Paga do Dubrovnika.

U Trientu je augusta mjeseca o. g. održan festival talijanskih narodnih nošnja, pjevanja i plesova. Posebnu grupu su sačinjavale dalmatinske narodne nošnje. Dalmatinci su nastupili u dalmatinskoj crvenoj kapići, opanci i kuparanima. U gradu su tom zgodom priredjene velike ovacije tim »Dalmatincima« koje su se izrodile u demonstracije za Dalmaciju i protiv Jugoslavije.

PUBLIKACIJE O DALMACIJI

Dalmacija kao dio Italije.

U Italiji se cijelu Dalmaciju ubraja u Italiju. Tako u geografskim i historijskim knjigama je uvijek Dalmacija dio Italije, »ali momentano pod tuđom vlašću«. Postoje i posebna društva, kao »Archivio storico per la Dalmazia« u Rimu i »Società dalmata di storia patria« u Zadru koje sistematski izdavaju propagandističke knjige o Dalmaciji.

Talijanski Touring klub izdao je ove godine vodič »Venezia Giulia e Dalmazia«. Pod natpisom »Mare nostrum« obradeno je Hrvatsko Primorje i Dalmacija na 270 stranica. Tu se govori o Dalmaciji kao o talijanskoj pokrajini.

U odboru toga kluba sjede istaknuti politički ljudi fašističke Italije, a načelnik grada Trsta Salem izrazio je zahvalnost predsjedniku kluba u ime svoje i u ime Trsta na takovom patriot-skom izdanju.

»Reale società geografica italiana«, u kojoj je POČASNI PRETSJEDNIK TALIJANSKI KRALJ, a odbornici ministar Federzoni, maršal Balbo i drugi, tiskalo je bibliografiju talijanskih zemalja. U tu bibliografiju unijeli su i sve radnje koje govore o Dalmaciji i time podvukli da je to talijanska zemlja. Tu su knjige naših pisaca, Rubića, Jutrovića, Milojevića, Kalebica i dr.

»DALMATINSKA« DRUŠTVA PO CIJELOJ ITALIJI NA INICIJATIVU DRŽAVNIH VLASTI PROPAGIRAJU OSVOJENJE DALMACIJE.

Po cijeloj Italiji, u svima gradićima i gradovima postoje društva »Azzuri di Dalmazia«. U upravama su službene ličnosti vojske, »imministrazioni« i fašizma. Organ tih »Azzura« »Volonta d'Italia«, kojega uređuje narodni poslanik Coselschi, u svakom broju donosi cijelu zadnju stranicu o aktivnosti tih »Azzura«. Za ilustraciju donasmo samo par primjera:

U junu st. »Azzuri di Dalmazia« u Cuneo priredili svečanost. Osim ostalih vlasti prisustvovao je toj svečanosti prefekt, komandant mjesta i komandant 53. p. puka i drugi.

Koncem marta su u »Azzuri« u Udinama imali zbor. Prisutan je bio komandant vojnog korpusa, potprefekt i ostale vlasti. Prof. Marcello Cardiu je govorio o potrebi rata za Dalmaciju.

Tu su iznešeni samo neki primjeri, a kada bi prelistali sve brojeve lista »Volonta d'Italia« mogli bi napuniti takovim dokazima cijelu jednu knjigu.

MUSSOLINI U FILMU VODI PROPAGANDU ZA DALMACIJU

Otkriva geografsku kartu buduće Italije sa Dalmacijom.

U Italiji prikazuje filmsko poduzeće »Luce« prije svake pretstave kulturne filmove. Većinom služe ti filmovi u »odgojne svrhe« fašizmu. U maju mjesecu o. g. davao se po cijeloj Italiji film br. 459 od filmskog poduzeća »Luce«, koji prikazuje inauguracije nekih javnih radova u Rimu i Napulju.

U Rimu je Mussolini na takvoj jednoj inauguraciji otkrio »le tre carte geografiche d'Italia« — tri geografske karte Italije — koje bi imale prikazivati današnju i buduću Italiju. Jedna od tih prikazuje Italiju kako je danas sa crno naznačenim zemljama dobivenim poslije svjetskog rata, druga prikazuje današnju Italiju u bijelom (na bijelom polju) sa cijelom Dalmacijom zapravo sa cijelim Hrvatskim Primorjem i Dalmacijom sve do Albanije u crnom, a treća prikazuje isto današnju Italiju, ali sa cijelom Jugoslavijom i Albanijom u crnom.

MUSSOLINI I STARACE ZA „NEOSLOBODJENU“ DALMACIJU

Na dan »plebiscita«, 25 marta u Zadru je organizovan jedan mali »plebiscit«, kojim se je imalo u ime neoslobodjene Dalmacije manifestovati za Ducea. Ne znamo na koji način sakupljeno je (ili jednostavno ispisano) 1306 potpisa dalmatinskih Talijana iz »neoslobodjene« Dalmacije i odlučeno je, da se ti potpisi odnesu u Rim Mussoliniju. To je i učinjeno. Na dan »plebiscita« u Zadru u jednom je javnom govoru tamošnji federalni fašistički sekretar izjavio: »Po prvi put Talijani iz neoslobodjenih gradova (città irredente) Dalmacije potpisali su adresu odanosti Duceu«. A 7 o. m. otišla je iz Zadra u Rim delegacija, koja je ponijela tu adresu. Zadarski dnevnik »San Marco« od 11 o. m. piše o tome na uvodnom mjestu, pa kaže, da je Rim bio uvijek centar akcije za one, koji imaju vjere u Boga. I danas je Rim atrakcija, jer u njemu postoji talijansko božanstvo:

»Danas je to božanstvo Čovjek Providnosti, a hodočasnici su ljudi svih staleža, koji žive pod svim nebima Dalmacije. Na počasnom su mjestu oni najskromniji, radnici, koji predstavljaju razbacano biserje talijanstva: Split, Šibenik, Trogir i Dubrovnik, Krk, Korčula, Hvar...«

S tim »hodočasnici« iz neoslobodjene Dalmacije bili su nekoji predstavnici zadarskog fašizma. Na čelu im je bio Arneri, u ime zadarske pokrajine, kojoj je on pretsjednik i u ime fede-

ralnog fašističkog sekretara. Za vrijeme svog boravka u Rimu »messaggeri dalmati« poklonili su se u kapeli mučenika i palih za fašizam, a zatim su bili primljeni od sekretara fašističke stranke Ekselencije Staracea, kojem su predali kožnatu adresu, koja sadrži potpise »neoslobodjene« Dalmacije za Mussolinija. Starace je izrazio u ime Mussolinija zahvalnost za simpatični plebiscit »neoslobodjene« Dalmacije. »San Marco« o tome piše doslovno ovo:

»S. E. Starace si e fatto interprete della soddisfazione del Duce e della propria per il plebiscito simpaticante patriottico di Zara e della Dalmazia irredenta«.

Stvar ne može biti jasnija: Mussolini je u ovoj iredentističkoj manifestaciji aktivno učestvovao, bez obzira na diplomatsku korektnost prema Jugoslaviji. Ili je možda sva krivnja na cenzuri u Zadru, koja te detalje u »San Marco« nije zaplijenila?...

Uz članak »San Marco«, koji citiramo štampan je i jedan telegram, koji je iz Rima poslao pretsjednik zadarske provincije Arneri fašističkom sekretaru u Zadru. U tom telegramu kaže se, da je adresa »neoslobodjene« Dalmacije (documenti plebiscito Dalmazia irredenta) predana i da je bila primljena s izražajem tople simpatije u ime Ducea:

»Offerta riuscì assai gradita e diede luogo calde espressioni anche a nome del Duce. — Alalà — Arneri«.

STARACE POKAZUJE PUT ZA „OSLOBODJENJE“ DALMACIJE

Starace dolazi na granicu »da pokaže Jugoslaviji zube«

Generalni sekretar fašističke stranke Starace došao je u junu mjesecu ove godine u Istru. Puljski list »Corriere istriano«, službeni organ fašističke stranke u Istri, piše 16 juna dugi članak pod naslovom »Barbarie slave«. Tu kaže da Starace dolazi u Istru da pokaže zube Jugoslaviji i da položi temeljni kamen kasarni Francesca Rismon-

da, Dalmatinca. Dalje kaže »Corriere« doslovno:

»Bit će u našoj sredini, da nam pokaže put prema onom dijelu Domovine, koji je danas gažen i vrijeđan od primitivnih ljudi, koje će fašistička civilizacija otjerati na njihove nekadašnje pašnjake«. Nadalje se kaže da Italija i hoće da podje u rat za »oslobodjenje« Dalmacije.

TALIJANSKA MORNARICA I VOJSKA MANIFESTIRAJU ZA DALMACIJU

Admiral Cantu čuva pandže trogirskog lava — Vojska daruje zastave društvima »Azzuri di Dalmazia«

Admiral Cantu doplovio je sa ratnim brodom »Zara« 12 jula o. g. u Zadar. Pri pristajanju parobroda glazba na parobrodu je svirala dalmatinsku iredentističku pjesmu »El sil«.

Slijedeć dana su na brod otišli federalni fašistički sekretar Arneri i pretsjednik ratnih dobrovoljaca. Oni su admiralu odnijeli komad kamene pandže trogirskog lava. Admiral Cantu je primio taj dar i tom zgodom je izjavio:

»Ovaj dragocjeni znak talijanstva Dalmacije čuvat ću na najpočasnijem mjestu na brodu — u brodskoj baruti«.

I nadam se da neće proći dugo vremena pa da će ovaj simbol naše snage i našeg prava doći opet na svoje određeno mjesto«.

U julu mjesecu su oficiri komande mjesta u Mondovi darovali zastavu tamošnjoj grupi »Azzuri di Dalmazia«. Uz asistenciju svih vlasti i naroda zastavu je predao komandant mjesta pukovnik Ferrero i tom prigodom održao dugi iredentistički govor.

Kada bi htjeli da navadjamo takove primjere o manifestacijama vojske za Dalmaciju mogli bi o tome donijeti cijeli list dokaza.

TALIJANSKI SENATORI NAPADAJU JUGOSLAVIJU I MANIFESTIRAJU „OSLOBODJENJE“ DALMACIJE

Razni talijanski senatori i poslanici često daju razne izjave o Dalmaciji, pretsjedaju skupštinama »dalmatinskih plavih« i drže govore o talijanstvu Dalmacije. Za sada ćemo spomenuti samo dvojicu od njih.

Senator Tacconi napisao je u zadarskom listu »San Marco« polovicom januara o. g. članak pod naslovom »Barbarie«. U tom članku napada Meštovića i Jugoslaviju najpogrdnijim izrazima i nazivlje sve Jugoslovene barbarima.

Senator Tacconi živi u Splitu i pri dolasku generala Balba u Split pozdravio ga je u ime dalmatinskih Talijana

na splitskoj obali.

»Il popolo di Trieste« od 11. marta 1934. god. donosi predavanje, koje je senator Antonio Cippico održao u Trstu. Predavanju je bio naslov: »Rim i Venecija na Jadranu«. On je u tom predavanju rekao i ovo: »Ujedinjena i nezavisna Italija mora da bude isključivi arbitar na Jadranskom moru, da bi mogla da živi da diše«.

Prigodom otvorenja fašističkih izložaba u Zadru augusta ove godine senator Cippico je poslao telegram zadarskom načelniku, u kojem kaže: — — — te izložbe su neoborivi dokaz talijanstva Dalmacije«.

DEMONSTRACIJE PROTIV JUGOSLAVIJE I MANIFESTACIJE ZA TALIJANSKU DALMACIJU NA RIJECI I U TRSTU

Dolazak nekoliko stotina kombatenata iz Milana u Rijeku

Rijeka, 24 septembra. — Kao što je čitava talijanska štampa u zadnje vrijeme pokrenula žestoku kampanju protiv Jugoslavije (valida u korist zbliženja), tako nije ni riječka »Vedetta« ostala po strani. I ona je u svom poznatom nikako pristojnom žargonu ovih dana izvalila svašta, a izgleda sve po naručbi. Istodobno su 22 o. m. riječke vlasti organizirale »pedesetak mularije (starijima je prošla volja za manifestacije i parade — prazan džep i prazan želudac), da se malo razviju protiv Jugoslavije i da manifestiraju za talijanstvo Dalmacije. Te demonstracije su trajale kratko vrijeme, jer nisu naišle na nikakav odaziv sa strane

gradjanstva, koje se povuklo svojim kućama. Palo je tu nekoliko povika protiv Jugoslavije: a pogotovo za »talijanstvo« Dalmacije. Vikalo se talijanskim Splitu, Šibeniku i dr. dalmatinskim mjestima. Time su valjda riječke vlasti htjele i pokazati kombatenata iz Milana, koji su trebali stići drugi dan na Rijeku, da Rijeku diše talijanski, ali im je kao uvijek i sada ta namisao podbacila.

Istodobno saznajemo, da su vlasti organizirale sličnu demonstraciju i u Trstu.

Dok ovo pišemo — ponovilo je demonstracije protiv Jugoslavije oko 100 Ballila, koji su jučer stigli iz Milana. — (s a g).

JOSIP KERŠEVAN

Ob sedmi obletnici mučeničke smrti

30 septembra 1926 je umri Josip Kerševan žrtve fašistovskoga terorizma v Juljskoj Krajini. Njegovo ime je v dolgi vrsti naših mučenikov. Rojen v Gradišcu pri Prvačini 19. marca 1883 je bil mož, v katerem je bila združena priprostop našega vipavskega kmeta z naravno zdravo intelgenco, ki je baš v našem podeželskem ljudstvu tako pogosta. Jasno je, da je bil mož tako harmoničnega značaja, obdarjen še z globokim nacionalnim čustvovanjem steber našega narodnega pokreta v svoji vasi in okolici. Saj ga vidimo že pred vojno na delu za ustanovitev »Sokola« v Gradišcu in tudi kot njegovega starosta. Visoko cenjen v sokolskih vrstah je bil izvoljen tudi za podstarosto goriske sokolske župe. Med domačim ljudstvom je užival popolno zaupanje, ki se je izrazilo v njegovi izvolitvi za podžupana. Po okupaciji naših krajev po Italijanih je moral kmalu pričeti svojo put na Golgota. Dne 5. julija 1921 se je zbral narod v cerkvi v Prvačini da proslavi god slovenskih apostolov sv. Cirila in Metoda. Vojaštvo je hotelo naše pobožno ljudstvo razgnati; a to se ni dalo motiti v svojih verskih in narodnih čustvih. Vojaštvo je uporabilo silo in pričelo streljati v naše mirno in neoboroženo ljudstvo.

Od krogle zadet v hrbet je Josip Kerševan omahnil. Ni umri. Krepka vipavska korenina je premagal smrt, a bil je zaznamovan za pot na Kalvarijo. Neprestano so ga lakše oblasti nadzorovale: neprebena so ga šikanirali in napravili so mu mnogo bišnih preiskav. 29. septembra 1927 je šel po opravkih v Gorico in zvečer se je vračal s kolesom domov. A domov ni prišel. Našli su ga v Volčji dragi na cesti nezavestnega, ranjenega na sencih, na vratu in za ušesi. Prepeljali su ga v bolnico v Gorico. Ni se zavedel in 30. septembra je umri: zapisal je svoje ime v zgodovino našega mučeništva. Vdova je bila pozvana k karabinerjem, kjer ji je brigadir zaukazal da mora povedati svakomur, ki bi se za to zanimal, da je njen mož umri radi padca s kolesa. Nato je bila pozvana še na kvesturo v Gorico in tam so ji zapovedali isto. Mislimo, da so s temi zapovedmi sami izpričali svojo krivdo!

Josip Kerševan! Mučenik našega trpečega ljudstva, ti si dotrpel. Tvoj grob pa naj bo skupno z grobovi Bajca in Strancarja stražar naše lepe, sončne vipavske doline, da bo ostala zvesta Tvoji krvi.

JOŠ JEDNA ŽRTVA?

TALIJANSKI FINANSI PUCAJU BEZ MILOSRDJA NA NAŠE LJUDE.

Žabiči, 25. septembra. 1934. Opisujemo događaj kako se dogodio. 9. o. m. Bilo je u našem selu čovjek iz Trsta, koji vozi povrće sa kolima. Toga dana se on zaustavio pred gostionom i ušao u gostionu. Kola i kočiju je ostavio pred gostionom. Na to je izašao naš suseljan Brenovac Stanko kbr. 16, star 23 godina iz gostione i dok je prolazio mimo konja jedan ga od ovih uhvatio zubima za rame i poderao mu košulju i lako ranio. Odmah je pozvao gospodara konja i tražio oštetu za košulju. Nastalo je rjeckanje. Od toga se razvilo i fizičko obračunavanje. Kočijaš je pozvao finance, koji su uhapsili Brenovca, a ovaj osjećajući se nedužnim, a kad nije mogao nikako uvjeriti finance o tome, istrgnuo im se i počeo bježati. Na to su financii izvadili revolvere i počeli za njim pucati. Pogodjen je sa tri metka. Jedan ga pogodio u rame, drugi u nogu, a treći u prsni koš. Ovako ranjen je trčao još neko 300 metri i najzad pao. Svi su mislili da je mrtav, jer je bio potpuno onesviješten. Zaustavljen je prvi auto, s kojim je prevezen u riječku bolnicu, gdje se još danas nalazi u vrlo teškom stanju. Registriramo ovaj slučaj, da se vidi, kako i koliko drže talijanski organi do jednog našeg čovjeka

JUGOSLAVIJA NASTUPA U ŽENEVI

za opću zaštitu manjina u korist Jugoslavena u Julijskoj krajini

Baron Aloisi i Slaveni u
Julijskoj Krajini

U našem je listu bilo već govora o tome, da Poljska kani u Ženevi predložiti Društvu naroda, da se zaštita manjina protegne na sve države, a ako to ne bude prihvaćeno, da će ona skinuti sa sebe obaveze o zaštiti manjina u njezinim granicama. To se i dogodilo. Poljski ministar vanjskih poslova Beck je u svom govoru pred Skupštinom ustvrdio, da je predlog za generalizaciju manjinske zaštite i za saziv međunarodne konferencije učinjen u najvećoj ozbiljnosti pa se je pozvao na svoje predšasnike koji su iznosili taj isti zahtjev. Istina je, da je poljska vanjska politika, u sporazumu sa državama Male Antante, uvijek tvrdila, da je nepravedno, da su samo neke, a ne sve države u kojima ima manjina obvezane, da poštuju njihovo pravo na opstanak i održanje jezika ili vjere. To je bio načelan zahtjev, koji su mogli odobriti i predstavnici manjina, pa su to i činili svi manjinski kongresi. Dalje je Beck kritizirao postojeći oblik manjinske zaštite, jer ne odgovara stvarnom stanju manjina i kulturnom stupnju pojedinih država, nego njihovoj vještini pregovaranja. Nadalje, da nije pomagao ni manjinama, jer je obzirom na mogućnost pokretanja postupka pred međunarodnim forumom davao prilike da se to zlorabi u političke svrhe, kojima nije cilj manjinska zaštita. Beck traži, da se zaštita manjina protegne na sve države, pa zatim kaže:

»Čekajući stupanje na snagu jednog općeg i jednoličnog sustava manjinske zaštite, moja vlada se vidi primoranom da otkloni, počamši od danas, svaku suradnju sa međunarodnim organima što se tiče nadzora nad primjenom po Poljskoj sustava zaštite manjina«. I na to dodaje: »Razumije se samo sobom, da odluka poljske vlade nije nipošto uperena protiv interesa manjina. Ovi interesi jesu i ostati će zaštićeni temeljnim zakonima Poljske koji zaštićuju manjinama po jeziku, rasi i vjeri njihov slobodni razvitak i jednakost postupka«.

Prema tome Poljska se više ne pokorava međunarodnim ugovorima o manjinama. Da li će njezin predlog o generalizaciji manjinske zaštite biti primljen? To se ne može reći.

U velikoj debati o manjinama, koja se razvila u skupštini Društva naroda povodom poljskog predloga o generalnoj zaštiti manjina, govorio je i delegat Jugoslavije g. Fotić. »Politika« kaže povodom njegovog nastupa ovo:

»U ovoj debati morao je uzeti učešća i predstavnik naše države, pošto je u plenumu skupštine talijanski delegat g. Aloisi izjavio: da se pitanje manjina za Italiju praktično ne postavlja.«

Zbog toga je g. Fotić izjavio: »Jugoslavenska delegacija, kao i rumunjska i čehoslovačka, već je u višemahova u toku diskusija, koje su se razvijale na ranijim skupštinama zauzela određen stav pred problemom uopštavanja manjinske zaštite i danas bih morao da se prosto pozovem na izjave, koje su tim povodom učinjene od strane predstavnika ovih triju delegacija u toku prethodnih debata u ovoj komisiji na ranijim skupštinama. Ali kako je debata počela po određenom predlogu, po predlogu poljske vlade, moram da definišem cledište jugoslavenske vlade.

Moja vlada i danas kao i luče ostaje čvrsto uvjerena u potrebu opće zaštite manjina.

To stanovište nije rezultat obzira javnog oportuniteta ili ma kakvog drugog taktičnog razloga, već odgovara dubokom shvaćanju zasnovanom na međunarodnom moralu i u isto vrijeme na osjećanju nacionalne svijesti. Jugoslaveski je narod u toku svoje historije zaista imao nesreću, da pretrpi surova iskušenja u čuvanju svoje nacionalnosti, da bi sada on bio jedini koji bi danas primjenjivao isti režim nacionalnim manjinama nastanjenim u njegovoj zemlji. Ono što prema tome ne možemo usvojiti jeste to da postoji ne samo razlika između država — naročito na evropskom kontinentu — budući da su jedne pravno obavezne, da se podvrgavaju toj obavezi, dok druge tim povodom nemaju nikakve obaveze, već šta više mi ne možemo da usvojimo ni to da postoji razlika između samih manjina.

Često je u diskusiji pred ovom komisijom manjinsko pravo nazvano svetim pravom — kako se onda ono može zauzavati na jednoj graničnoj liniji i da preko te granice isto tako znatne manjine ne uživali, nikakvu zaštitu. Čak ni uvođa najosnovniju pravu.

Ako Društvo naroda usvoji ovo razlikovanje i svoju naklonost rezervise samo manjinama već zaštićenim ugovorima, vjerujete li da će taj posao moći da očuva onaj moralni oreol, koji je najzad najsolidnija osnova njegovog autoriteta?

Dogod se današnja situacija produžuje, javno mišljenje u mojoj zemlji neće moći da se složi s tim, jer ako ono može da shvati da manjine u našoj zemlji budu zaštićene, ono odlučno traži istu pravdu i ista prava za naše vlastite manjine.

Ova nepravedna razlika između zaštićenih manjina i onih koje to nisu i o kojima se Društvo naroda ne stara ide za tim — po našem uvjerenju — da kompromituje moralne osnove ugovora o zaštiti manjina. Kod javnog mišljenja u mojoj zemlji sve više raste osjećanje, da ove izuzetne obaveze, koje smo primili naročito omogućuju miješanje u naše unutrašnje stvari i profesionalnim agitatorima pružaju izvršnu platformu za izvjesnu kampanju protiv naše zemlje. Tako će biti dogod princip zaštite manjina ne dobije opće riješenje, koje jedino odgovara uzvišenom i humanom karakteru, na kome je zasnovan i koji jedino može da zadovolji potrebe međunarodne pravde i jednakosti.

Sa drugim silama koje su u istoj pravnoj situaciji mi smo primili da još proširimo izuzetne obaveze naših ugovora. Mi smo to učinili po svojoj vlastitoj volji, iskreno uvjereni, da ćemo postupajući tako doprinijeti, da se princip zaštite manjina usvoji kao princip općeg značaja. Na žalost, naše nade izgleda da su danas dalje od svog ostvarenja nego onda, kad smo primili proširenje naših obaveza. S druge strane, iskustvo koje smo stekli primanjem ovog režima omogućilo nam je, da konstatujemo, da je naš gest naročito pružio mogućnosti, da ugovore o zaštiti manjina ostarane od njihovog pravog cilja.

Izvjesno da nemam namjeru da pred

komisijom Skupštine diskutujem o funkciji sistema za zaštitu manjina.

Ovo pravo — ugovori su u tome formalni — pripada samo Savjetu i što sam na to učinio aluziju, to je stoga da bih vam pokazao, ukoliko ćete teškoj situaciji biti sutra, da se bavite manjinskim problemom, ako ne primite princip generalizacije i posljedice, koje on donosi.

Radeći na ostvarenju ovog visokog ideala generalizacije, kome ostale privrženja i Mala Antanta, moja zemlja, poštujući vjerno obaveze, koje za nju postoje, rezervise međutim sebi pravo da se redovnim putem obrati nadležnom organu, da bi odstranila i prekratila zloupotrebe, koje je omogućila današnja procedura.

U daljoj debati poslije g. Fotića pojedini su se delegati izražavali za i protiv generalizacije manjinske obaveze na sve evropske države. Tako predstavnik Argentine protiv, Holandije za, Turske za, Švajcarske samo u principu za, dok Švedjanin, Kanadjanin i Albanac odlučno podupiru generalizaciju. Debata o tom pitanju nije još zaključena i ne može se predvidjeti do kakvih će zaključaka dovesti. Poljska ostaje i dalje kod svog traženja, da se zaštita manjina proširi na sve članice Društva naroda i o tome će Društvo naroda morati da donese neko rješenje.

Jugoslavenska štampa o govoru g. Fotića

I O NAŠOJ MANJINI POD ITALIJOM

Umjesto našeg komentara govoru jugoslavenskog delegata u Društvu naroda g. Fotića, povodom diskusije o općoj zaštiti manjina, donosimo značajan članak splitskog »Novo Doba« od 21. o. mj. U tom je članku pravilno shvaćeno značenje jugoslavenskog stajališta u Ženevi. List, koji odlično tumači naše stajalište, kaže:

Jugoslavenski stalni delegat pri Društvu naroda g. Kostantin Fotić jučer je u Ženevi dao izjavu o stavu naše vlade prema manjinskom pitanju. G. Fotić je naglasio, da je jugoslavensko javno mišljenje za pravedno riješenje pitanja o zaštiti manjina. Narodne manjine u svim državama svijeta treba da uživaju garantovanu zaštitu da će, u okviru države u kojoj žive i držeći se lojalno prema politici te države, uživati kao narodna manjina svoja kulturna prava, i to pravo ne smije da mimoide ni Jugoslaveni koji žive u Italiji.

G. K. Fotić u toj izjavi, naglasio je, da je naš narod u tom pogledu prikraćen.

Stvarno, dok sve narodne manjine u Jugoslaviji imaju svoja prava, koja pripadaju narodnim manjinama, pa tako i ona mikroskopska olinu optanata koji su se opredijelili za Italiju, a ne pravih Talijana; pola miliona Jugoslavena, koji u kompaktnoj masi od pravremena žive u Istri i Goričkoj krv naše krvi, živ dio jugoslavenskog tijela, svjestan u svoje narodnosti, nema a ma baš nikakve zaštite! Zbog toga pošto još nema ugovora koji bi Italiju obavezao da poštuje tu našu manjinu, Italija je od rata do danas nezaštićenu polovicu milijona Jugoslavena lišila svih najosnovnijih prava čovjeka. Nestali su naši listovi, nestale su naše škole, nestale su naše privredne organizacije, redom sve, pa se čak pokušalo da se živim i mrtvima imena promijene iz slavenskoga u talijanski oblik. Svećenici ne mogu da govore svojoj pastvi njenim materinskim jezikom ni u crkvi ni u školi; pa i sama riječ sčevenska na ulici jednog istarskog ili goričkog gradića biva progovljena, jer bi to tobože bila uvriježila. Htjelo se izbrisati svaki trag slavenstva u onim krajevima.

G. Fotić, s obzirom na mjesto i položaj sa koga je govorio, svoj govor izjavio kao je zatvoren i kondenziran oblik; ali ipak, dovoljno jasan da se vidi stav naše vlade u Ženevi koji je izraz spontanog dugogodišnjeg protesta jugoslavenskog javnog mišljenja protiv postupka odgovornih faktora u Italiji prema pola miliona Jugoslavena, koji žive danas u toj državi.

Što više, u toj izjavi g. Fotić je istakao i jednu okolnost, koja se svakodnevno ne iznosi na međunarodnim konferencijama, ali koja se svakodnevno ističe u jugoslavenskoj štampi, o kojoj svakodnevno vodi računa jugoslavensko mišljenje, a to su izvjesni elementi koji iskorišćavaju za svoje političke ciljeve činjenicu, da između Jugoslavije i Italije, u pogledu zaštite narodnih manjina, ne postoji još obostrana jednakost.

Dok Jugoslavenima pod Italijom nije dozvoljeno ni najosnovnije, onima koji su optirali za Italiju i žive u našoj zemlji nazivajući se Talijanima, dozvoljeno je da imaju svoje škole i zabavišta, čitaonice sa raznovrsnim sekcijama, konzumne zadruge, banke, crkvu i t. d.

Zaštićeni, talijanski optanti smatraju se dovoljno slobodni da mogu iskazivati svoje osjećaje prema našoj zemlji, koji nisu onakvi kakvi treba da budu osjećaji ljudi koji su ovdje gosti i koji žive od zarade sa našim svijetom. Štoviše, taj osjećaj neke provizornosti njihovog stanja u Dalmaciji »pod okupacijom«, podržaje se sa izvjesne strane; i, kad o tome ne bi imali drugih dokaza, imamo ih bar u pisanju jednog zadarskog listića, koji kazuje samo nazadnak zadarske štampe prema ranijim vremenima. Za volju mira, čiju cijenu znaju najviše oni koji su junački ratovali, prelazi se preko mnogih nedovoljnih pojava, preko sitnog i sitničavog rada kratkovidnih i otrovanih elemenata, preko jedne propagande koja nema mira ni granice — tako da se na mjerodavnim mjestima sa naše strane, uprkos svega što se češavalo i dešava, nije pravilo pitanje ni u sitnim ni u krupnijim stvarima.

Danas, kako novinske vijesti kažu, između predstavnika Italije i Francuske u Parizu i Rimu vode se pregovori u cilju da dodje između te dvije države do približenja i do jednog koordinisanog rada u međunarodnoj politici.

U isto vrijeme govori se i o budućim razgovorima između predstavnika Italije i Male Antante, u prvom redu Jugoslavije. Staviše, pominju se i posjete g. Barthoua, kao predstavnika Francuske, i g. Beneša, kao predstavnika Male Antante, Rimu; a, dakako, prije tih posjeta imale bi izvjesne stvari da se izvedu na čisto. Sve su to, dakle, predznaci da se nešto sprema na velikom horizontu, kako bi konačno moglo da dodje do nekog sporazuma u pitanjima u kojima se spotiču s jedne strane Francuska i Italija, a s druge strane Italija i države Male Antante.

Taj sporazum, ako do njega dodje i u koliko se postigne, neposredno bi se tičao Jugoslavena u Dalmaciji, Istri i Goričkoj. I zato je shvatljivo da je naše javno mišljenje ovih dana, upozoreno vijestima o pregovorima, vrlo budno i da sa naročitim pažnjom prati što se dešava u Ženevi, Parizu i Rimu.

Zbog toga, ma koliko govor g. K. Fotića u Ženevi imao i jedno široko etičko i humano međunarodno značenje, ne možemo a da ga ne dovodimo u neposrednu vezu sa pitanjem narodnih manjina u Italiji i u Jugoslaviji; sa pitanjem, koje nas već petnaest godina uzbuđuje i žalosti i koje bi trebalo već jednom pravedno riješiti.

Stav jugoslavenske vlade u izjavi g. K. Fotića jasan je.

Javno mišljenje u Jugoslaviji, a naročito u pograničnim krajevima, osjeća potrebu da se pitanje o zaštiti narodnih manjina riješi pravedno; tako, da ono isto što u Jugoslaviji može da uživa par hiljada onih koji su Talijani samo po tome što su za Italiju optirali, to isto da uživa i pola milijuna pravih Jugoslavena u Italiji, koji su predsjednici u svojoj zemlji i koji, po pravdi Boga, ne mogu da budu žrtva političkih prohtjeva fašizma koji hoće da Italija bude veća i laća. Ako se iskreno želi ukloniti nespozornost i trvenja između naroda koji vijekovima žive i živeć s ove i s one strane Jadrana, treba naprie da se pravednim rješenjem skine sa dnevnog reda pitanje o narodnim manjinama, da se riješi sa obostrano jednakim ugovorom o njihovoj zaštiti.

Prvi delegat Italije na ovogodišnjoj skupštini Društva naroda, baron Aloisi, u toku diskusije po zahtjevu Poljske da se međunarodne obaveze o zaštiti manjinskih prava prošire na sve države, izjavio je, da manjinsko pitanje nema praktičnog interesa za njegovu zemlju, želeći time da kaže: da u Italiji nema rasnih manjina i da se prema tome, problem zaštite manjina za Italiju uopće ne može postaviti. Mi bi bili najne srećniji kad bi bilo istina da u Italiji nema narodnih manjina, da tamo žive samo Talijani po rasi. Tada više ne bi postojala glavna prepreka da između naše dvije susjedne države, ekonomski tako upršene jedna na drugu, dodje do iskrenog, dubokog i trajnog prijateljstva. Na žalost, baron Aloisi zna da nema prava, zna da ne govori istinu u Italiji pored Nijemaca u Južnom Tirolu, koji imaju bar neka prava postoji i 600.000 naših nesrećnih, u svakom pogledu obespravljenih sunarodnika, koji u kompaktnim masama naseljavaju Julijsku Krajinu, svoju vjekovnu postojbinu. Baron Aloisi — lakodijer zna da je i Italija primila izvjesne manjinske obaveze, koje iako nisu napisane i potpisane u obliku međunarodnih ugovora ipak predstavljaju moralnu obavezu, što bi u jednom civilizovanom društvu moralo nešto značiti. On ne može ne znati za izjave koje su u tom pogledu davali s tribine rimskog parlamenta bivši predsjednici talijanskih vlada gg. Titoni, Giolitti i Bonomi. Isto tako, baron Aloisi ne može ne znati da je i Italija glasala za rezoluciju primljenu na sjednici skupštine Društva naroda od 21. septembra 1922, u kojoj se izražava nada skupštine, da će i one zemlje koje nisu primile legalne obaveze za zaštitu manjina, postupati prema svojim manjinama pravično i tolerantno bar u onoj mjeri, u kojoj se to traži međunarodnim ugovorima i permanentnom akcijom Savjeta. — (»Novosti«, 20 IX. 1934.)

TRST NJEMAČKOJ RIJEKA JUGOSLAVIJI

Pariski »Temps« od 23 septembra donosi dopis svog rimskog dopisnika, u kojem se govori o odnosima Italije i Njemačke. U tom članku ističe se, da su u Italiji vrlo uznemireni zbog približavanja Njemačke i Jugoslavije, naročito s obzirom na tendenciju Njemačke da s Jugoslavijom podijeli Julijsku Krajinu. U Njemačkoj se širi jedna geografska karta, na kojoj je napisano, da će tako Njemačka izgledati već godine 1935. Na toj je karti Trst dodijeljen Njemačkoj, a s njim i jedan dio Julijske Krajine, a drugi dio s Rijeком Jugoslaviji. Zbog toga su u Rimu vrlo impresionirani, kaže rimski dopisnik »Tempsa«.

Policija za sarrsko oblas se bo regrutirala v Julijski Krajini in Juž. Tirolu

POOSTRITEV RAZDORA MED ITALIJO
IN NEMCIJO.

Pariz, septembra. — Med velesilami se je dosegel sporazum, po katerem je Italija zbrala na Južnem Tirolskem in Primorskem dva tisoč mladeničev, ki bodo vršili policijsko službo v Posarju za časa plebiscita. To se je zgodilo na zahtevu predsednika sarrske vlade Enoxa, ki je zahteval od velesil okrepitev policije, ker se na sedanjo domaćo ne more absolutno zanesti. V zvezi s tem sklepom poroča »United Press«, da Mussolini tega novačenja ni samo odobril, ampak celo priporočal, dočim so se druge velesile izmikale in niso hotele dati na raspolago svojih ljudi. Zaradi tega so se odnosi med Italijo in Nemčijo še bolj poslabšali. Istočasno pa je italijanska vlada izdala tudi okrožnico, v kateri opozarja italijanske izvoznike, naj omeje ali še bolje popolnoma ustavi vsak izvoz v Nemčijo, per preti nevarnost, da za svoje blago ne bodo prejeli plačila.

UZ SVIRANJE FASISTICKE HIMNE OTPUTOVAO JE PAPIN DELEGAT NA EUHARISTIČKI KONGRES U BUENOS AIRES.

Genova, septembra 1934. Kardinal državni sekretar Pacelli, papinski delegat na euharističkom kongresu u Buenos Airesu, ukrao se na transatlantski parobrod »Conte Grande«. Na polasku pozdravila ga je velika masa svijeta. Prije nego što je stupio na parobrod primio je poklone civilnih i vojnih vlasti kao i fašističke stranke. Prošao je počasnu četu vojske a zatim je vojna muzika otvirala kraljevsku i fašističku himnu. Kada je stupio na palubu dignuta je talijanska zastava.

»TEORIJA CULUKAFROV«.

Londonski »Daily Telegraph« raspravlja o militarizaciji Italije in piše med drugim: »Otroci se bodo morali že od 8. leta dalje vaditi v uporabljanju orožja. Tako je bila tudi špartanska teorija, a tudi teorija afriških Culukafrov«. List ugotavlja, da predstavlja ta talijanska militarizacija mračen komentar položaja v Evropi in opozarja Musolinija na nevarnost, ki preti Italiji od pretiranega militarizma.

MARGOTTI JE ZASJEO SEDEJEVU NADBISKUPSKU STOLICU

Prve izjave novoga goričkog nadbiskupa ; njihova interpretacija u fašističkoj štampi

suverena prava Italije, a kao da uopće ne ma govora o ugrožavanju najprirodnijih prava Slavena, koji čine ogromnu većinu goričke nadbiskupije.

Margotti je još prije svog dolaska u Gorici, kad je bio imenovan, objavio ovo:

»Moje pastirske dužnosti imaju za osnovu ljubav i milosrdje. U mojem je grlo zapisano: *Iustitia et Pax*. To je bio moj program akcije na Bliskom Istoku, to će biti putokaz i osnova čitavog mog rada u Gorici.

Margottijevu lozinku tumači u smislu nove ofenzive po Slavenima goričke nadbiskupije (i ostalih biskupija Julijske Krajine, koje su podložne hijerarhiji goričkoga nadbiskupa) — i tršćanski »Il Piccolo« od 22. septembra. Taj list donosi opširan članak s velikom slikom Margottija i u tom članku kaže, da baš radi te lozinke, koja tako mnogo obećava, veliča vanredne sposobnosti i krijeptosti Margottija. List kaže, da aplaudira

»s entuzijazmom energičnom romanjolu, koji će spriječiti svaki pokušaj protivan svetim normama Rimske Crkve.« »Piccolo« zatim konstatuje, da su »u

prošlosti u goričkoj nadbiskupiji bile ostavljene znatne grupe vjernika talijanskog jezika bez svojih svećenika, bez dušobrižnika talijanskog jezika, koji bi propovijedali u jeziku koji vjernici razumiju, kako to crkva propisuje. — Tu »Piccolo« nabroja sva ona mjesta, u koja treba što prije postaviti talijanske svećenike na mjesta slavenskih. Citira mnoga tipična slavenska mjesta i po svemu se vidi, da se pod brigom za »talijanske vjernike« koji žele »dušobrižnike svog jezika« krije stara kampanja za što bržu asimilaciju Jul. Krajine. A to bi imao da podupre Margotti u skladu sa svojom lozinkom »Pravda i mir«!

Zato i pjeva »Piccolo« pjesmu Margottiju koji je »Fante d'Italia« (infanterist), koji je izvršio u ratu svoju dužnost prema domovini, koji je i sada prije nego je došao u Goricu otišao u Sredipolje, da se pokloni na groblju palima u ratu za oslobođenje Julijske Krajine. Margotti bi po vjerovanju »Piccola« imao da nastavi svoju misiju prema talijanskoj domovini i da na svom odgovornom mjestu dovodi pogranično pučanstvo, smeteno agitacijama s preko granice, pravoj orijentaciji.

Policijska akcija protiv slovenskih svećenika u Julijskoj Krajini

U toku ove godine kažnjeno je konfinacijom, opomenom ili policijskim nadzorom 12 svećenika — Prilike u sjemeništima Julijske Krajine — Koliko je svećenika do sada moralo bježati iz Julijske Krajine?

Samo u toku ove godine kažnjeno je u Julijskoj Krajini od strane policijskih vlasti 12 svećenika, i to:

1. četvorica na 5 godina konfinacije: profesori višeg seminara dr. Anton Rutar i dr. Mušica iz Gorice, svećenik Filip Kavčič iz Crnog Vrha i svećenik Rejec Srečko iz Svetog Križa;

2. šestorica su kažnjeni opomenom: profesori bogoslovije u Gorici dr. Ivan Tul, dr. Savlica i Toroš, direktor bogoslovije dr. Jakov Brumat, svećenik Janjo Pišot iz Planine, Gregorec Srečko župnik iz Šturije;

3. promješten je po kazni Fon Ivan, svećenik iz Ajdovščine, u Vilpoža, gdje je izgleda već ponovo optužen za neku izmišljenu i podmetnutu mu krivicu;

4. stavljen je pod policijski nadzor Florijan Hvala, svećenik iz Tolmina;

5. morao je prebjeći u Jugoslaviju zbog prijetnje hapšenja dr. Terčelj Filip, bivši profesor bogoslovije u Gorici.

Djaci bogoslovija naše narodnosti u višem i nižem seminaru u Gorici kao i u seminarima u Kopru i na Rijeci zabranjeno je u slobodnim časovima međusobno govoriti svojim narodnim jezikom. U ovim seminarima ukinute su biblioteke, predstave i pjevanja na slovenačkom jeziku. Preko ljeta, školske uprave nastoje, da svim mogućim sredstvima spriječe djake da odu svo-

jim kućama i u svoj rodni kraj, da bi tako udaljeni od svojih i izolovani što prije zaboravili svoj materinji jezik.

Od svršetka rata moralo je napustiti ili su bili protjerani iz Julijske Krajine 112 svećenika. Od 16 slovenačkih samostana 14 su pretvoreni u talijanske, te je uslijed toga 180 frataru — svećenici i djaka — moralo bježati iz Italije.

Da bi što uspješnije zastrašile i šikanirale svećenike naše narodnosti, policijske vlasti ih često uzimaju na odgovore i saslušavaju, otpuštajući ih uvijek prijetnjom da će biti kažnjeni ili konfinirani.

U toku prošle godine, školovalo se je u seminarima u Gorici, Kopru, Rijeci, Veneciji i drugim mjestima, preko 300 bogoslova naše narodnosti. Na žalost, njihov odgoj i obrazovanje podešava se tako, da se od njih stvaraju ljudi sa slabim karakterom, oportunisti gotovi na sve kompromise, koji će saradivati na djelu talijaniziranja jugoslovenskog življa u Julijskoj Krajini.

Kao što se iz ovoga vidi, sve su to detalji u jednom dobro smišljenom planu da se materinji jezik naše narodne manjine u Italiji izbaci i iz svog posljednjeg utočišta. Posljednja faza borbe protiv nacionalne svijesti naše manjine a za njenu potpunu i konačnu talijanizaciju vrši se sada preko crkve.

Tolminski kaplan Florijan Hvala

dobio je dva mjeseca policijskog nadzorstva.

Gorica, 24. septembra 1934. (Agis). Vedno bol žalostne novice nam prihajaju s Primorja, sedaj posebno iz crkvenih krogova. Naš list je u zadnjem času poln teh novic. Italijanski fašizam z vtrajnost in z vso preračunatostjo odstranjuje in uničuje posebno tiste naše ljudi, ki imajo v gospodarskem, zadnje čase pa posebno v crkvenem življenju sploh še kako vlogo ali položaj. Fašizam je sedaj udaril tudi po Tolminskem. Pred kratkim je dobil kaplan tolminske župnije Florijan Hvala, po rodu Idričan, policijski opomin (ammonizione), ki praktično pomeni prav za prav nekako domačo konfinacijo in policijsko nadzorstvo. S tem je oviran v izvrševanju svoje službe, ker se ne more

popolnoma svobodno kretati in ne občeovati s svojimi farani. Policijski mu lahko prepove, da z gotovimi ljudmi, ki jih ima ona na želodu, ne sme pod kaznijo konfinacije v najbolšem slučaju govoriti ali jih obiskovati. V tolminski fari, ki je precej obsežna, je za njega ta policijski opomin oziroma nadzorstvo posebno mučna zadeva, ker gre lahko šele ob svitu iz Tolmina in se mora vrniti ob mraku. To ga tudi ovira pri izvrševanju čisto crkvenih funkcij. Kadar gre maševati k podružnicam tolminske fare, mora vselej zaprositi posebno dovoljenje. Vsekakor to postopanje fašističnih oblasti ni v nobenem skladu z geslom novega goriškega nadškofa »iustitia et pax« (pravica in mir).

Župnik Srečko Gregorc je doil policijski opomin

Gorica, 20. septembra 1934. (Agis). Nekako istočasno, kot je bil konfiniran svetokriški župnik Srečko Rejc, je dobil policijski opomin Srečko Gregorc, župnik v Šturijah pri Ajdovščini. Bilanca fašističnega dela letošnjega poletja je pač visoko aktivna. Vse delo je zadnje čase usmerjeno proti duhovščini. Da gre

za popolnoma sistematično gonjo, je jasno. Saj so postali sedaj kar naenkrat vsi duhovniki sumljivi in ga ni skoro enega, ki bi ne imel eno ali drugo policijsko odlikovanje. Čudno je še bolj, ker so to nad deset let ni dogajalo, čeprav je bilo tu še več slovenskih duhovnikov.

Še o ajdovškem župniku

Italijan naj bi pel slovensko, Slovenec pa italijansko mašo. — Kako si predstavlja župnik Dorbolo svoje poslanstvo.

Vipava, septembra 1934. (Agis). — Odkar je odšel iz Ajdovščine fašistični kaplan Tagnin, opravljaja pri nas mašo za Italijane ajdovski župnik Dorbolo. Ker pa ima ta v Ajdovščini že dve maši (slovensko in italijansko), je prošil šturjskega župnika Srečka Gregorca, da bi on namesto njega opravljaj eno mašo v

Ajdovščini. Vsak pameten človek bi pač mislil, da bo Dorbolo kot Italijan, ki ne zna slovensčine, opravljaj mašo z italijansko pridigo, Gregorec pa slovensko. Toda gospod Dorbolo je določil drugače. On je določil za župnika Gregorca takozvano italijansko mašo, sam pa je obdržal slovensko

USODA NAŠEGA JEZIKA V CERKVAH JULIJSKE KRAJINE

RESKI ŠKOF SANTIN PREPOVEDAL PETJE V NAŠEM JEZIKU V PROCESIJAH. — ASIMILACIJSKA AKCIJA VIDEMSKEGA NADSKOFA NOGARA. — VIŠARSKA BOŽJA POT V KOMPETENCI ŠKOFIJSKE KURIJE. — ITALIJANSKI DUHOVNIKI V NAŠIH KRAJINAH. — RENEGATI MED DUHOVNIKI. — KONFINACIJA DUHOVNIKA SREČKA REJCA.

»Ponedjeljski Slovenec« od 24. IX. poroča:

Na crkvenopolitičnem polju imamo zadnje mesece beležiti precejšnjo raznarodovalno gorečnost na raznih krajinah. V reški škofiji je modri in stvarni upravi tržaškega prošta dr. Mechhla sledil režim nacionalne gorečnosti škofa Santina. Novi škof msgr. Santin, po značaju blag in dobrodušen, je, poslušajući slabe svetovale, začel »energično« nastopati proti ogromni većini svoje škofije. Posebno žaljiva je bila za Hrvate in Slovence prepoved slovenskega petja pri procesijah.

Škof se pri tem sklicuje na neke papeške naredbe, katerih pa na reškem ordinariatu niso ne pravilno umeli ne pravilno aplicirati. Prepoved škofa Santina so na Goriškem hitro porabili za zgled in kar policijsko prepovedali slovensko petje pri procesijah. Učinek je ta, da zdaj procesij več ne bo, če pa bodo, se jih ljudstvo ne bo udeleževalo drugače, kakor će bo prisiljeno.

Veliko nacionalno gorečnost razvijaju tudi gospod videmski nadškof Nogara,

bivši tajnik katoliške misijonske propagande v Rimu. To poletje je vizitiral novopridobljeni dekanat v Kanalski dolini. Župnje v dolini so nekatere nemške, druge slovenske. Nadškof je nenavadno veliko govoril, pa izključno le italijansko. V žabniški fari je imel nadškof vsega enajst govorov, vse po laško. V Pontafllu, Lipalji vasi, Lužicah, S. Kathrein je imel vsega sedem govorov, spet vse po laško za ondotne Nemce in ponemčene Slovence. Podobno v Ukvah za Slovence. V enem primeru je še celo pri skupnem obhajilu Marijine družbe imel lakši govor, ko bi »prudentia pastoralis« svetovala vsaj predviden molak.

Višarsko božjo pot je nadškof Nogara brez razloga in potrebe ločil iz jurisdikcije žabniške fare ter jo podelil direktno škofijski kuriji.

Letos je bil za upravitelja romarske cerkve poslan iz Vidma profesor Dorbolo, ki je sicer po rodu Slovenec, a ne obvlada slovensčine zadostno, da bi mogel romarjem pridigovati. O Velikem šmarnu je bil tam gori tudi prof. Anderwald iz Gorice, bivši fašistovski tajnik. Tako se je zgodilo prvič, odkar stoji ta božja pot, da ne Veliki šmaran ob 10 ni bilo slovenske pridige, pač pa laška. Romarjev je bilo na gori kakih 500 Slovencev, kakih 15 Nemcev im deseterica Lahov.

Proti tradiciji je tudi, da je gospod nadškof imenoval za poddekana kaplana-kooperatorija iz Trbiža (dekan Kraut je 85 let star), ki je prišiel s Tirolskega s poitalijančenim priimkom Fontana (Brunner).

Na Goriškem se bliža konec škofijskega upravljanja po msgru Sirotiju. Zadnje tedne je uporabil, da je naredil, kar se je še dalo narediti. Tako je v standrež spet imenoval italijanskega kaplana, ki je prišiel iz stare Italije.

Na mestni župniji na Placuti v Gorici je za kaplana imenoval nekoga Drekonjo iz videmske škofije.

ki se je že tam svoječasnno odlikoval v borbi proti slovensčini v cerkvi v tovarstvu z onim Dorbolijem, ki že gospodari v Ajdovščini.

V soboto, 1. septembra je bil zopet vipavski Sv. Križ prizorišče razburljivih dogodkov.

Številno moštvo se zasedlo mesto. Če sta le dva človeka skupaj stala, so ju razgnali. Vse prebivalstvo je bilo preplašeno. Zvečer okrog 22 so aretirali župnega upravitelja Srečka Rejca in ga dobro zavarovanega odpeljali v Gorico. Zda je že konfiniran. Prav tiste dni je bil klican na policijo šturški župnik Srečko Gregorec, ki je dobil prvi policijski opomin, ali »diffido«.

Trdno upamo, da bo naš novi nadpastir, ki je že prišiel v Gorico, naš narod vzel v zaščito, kakor pravi lepo njegovo geslo: Pax et iustitia — Mir in pravičnost!

PREMESTITEV ZASLUŽNEGA FAŠISTIČNEGA PODREPNIKA KAPLANA TAGNINA

Ajdovščina, septembra 1934. (Agis) Tukajšnjega fašističnega kaplana Tagnina so oblasti kmalu po prihodu župnika Dorboloja premestile, in sicer kot župnega upravitelja v Zagraju ob Soči. Pri nas je svojo misijo izvršil in dosegel, kar so želeli fašistični mogotci: izgnal nam je slovenskega župnika Fona in pripravil na njegovo mesto italijanskega župnika Dorboloja. S tem je naša župnija prešla dokončno v italijanske roke.

FAŠISTIČKA MILICIJA ISPALILA JE ČETIRI HITCA

u dva istarska bjegunca, kada su već bili na jugoslovenskoj strani

TEŠKO JE RANJEN JOSIP ZAHARIJA IZ PRKAČINA KOD ŽMINJA

Povreda ne samo humanih obzira, koji se poštuju i u ratu, nego i međunarodnih utanačenja

Sušak, septembra 1934. (sag) Večeras oko 6 i tri četvrt sati čulo se na riječkoj strani kraj tramvajske remize četiri hitca iz karabine. Ljudi koji su na sušačkoj protivnoj strani bili u poslu i prolaznici su odmah naslutili, da nije nešto u redu. Jedan radnik, koji je uposlen kod tvrtke »Motorcar« je na pucanj istrčao na obalni zid Riječine i opazio s protivne strane sijevanje i čuo pucanj posljednjeg t. j. četvrtog ispaljenog metka. Pucao je pogranični milicioner. Pod zidom na našoj strani opazio je, gdje leži jedan čovjek u vodi i čuo je kako jauče, a nešto poviše vidio drugoga kako se izvukao iz vode i popeo na zid. Smjesta je došao na mjesto i graničar koji je u blizini vršio službu i pratio čitavi događaj. Odmah se ustanovilo, da se radi o dvojici istarskih izbjeglica. Na ličnu mjestu se okupilo odmah građanstvo i službeni lica. Jedan se radnik spustio u Riječinu privezao čovjeka, koji je ležao pogodjen hitcima u vodi, spagom i na taj način ga izvukli. Odmah zatim su došla kola prve pomoći, koja su ga odvezla u sušačku bolnicu.

Sušak, septembra. 1934. (sag) O gornjem je komisija, koja je slijedećega dana bila sa strane vlasti poslana, da ispita, konstatirala slijedeće:

Dvojica Istrana htjela su gazići Riječinom preći na jugoslavenski teritorij. Spustili su se na riječkoj strani kraj tramvajske remize u Riječinu i nešto plivajući, a nešto gazići prispjeli su do naše obale t. j. do ispod zida radione »Motorcar« u Ružičevoj ulici.

S riječke strane ih opazio pogranični milicioner, kad su već prešli polovicu Riječine t. j. kad su već bili na jugoslovenskom teritoriju i počeo ih pozivati, da se vrate. Kad se oni nisu ođavali, a već su bili ispod samog zida na našoj strani počeo je taj isti milicioner pucati. Ispalio je četiri metka. Od ovih je bio pogodjen jedan od ove dvojice sa dva metka, jednim u prstenjak lijeve ruke ispod donjeg članka, koji mu je razmrskao prst, a drugim metkom je pogodjen na lijevoj strani ledja 4 do 5 centimetara lijevo od kičmenog stupca, a u visini 12 prsnog pršljena. Metak je izašao 2 i pol centimetra lijevo od prsne bradavice u visini same prsne bradavice, tako da je malo falilo, da nije bio pogodjen u srce. Komisija je apsolutno ustanovila sa svjedocima, da je povrijeđena granica, jer su ispalje-

na sva četiri hitca, kad su već ova dvojica bila sasna na našoj obali.

Sam ovaj slučaj izazvao je silno ogorčenje kod sušačkog, a bogme i kod riječkog građanstva. Kako i ne bi kraj ovolike talijanske drskosti. Čak u ratu su vojnici imali instrukcije, da u neprijatelja ne smiju pucati dok se nalazi u vodi, a u ovom slučaju, ne samo

da je milicioner pucao na čovjeka, dok se nalazio u vodi, nego je pucao na čovjeka golorukog i potpuno neopasnog, a još k tome, kad je već bio sasna na jugoslovenskom teritoriju. Ranjen je Josip Zaharija iz Prkačina kod Žminja, zemljoradnik, star 27 godina, a drugomu je Božo Prkačin, star 23 godine iz istog mjesta.

Kako opisuje događaj sam ranjenik?

Sušak, septembra 1934. Odmah po događaju smo posjetili ranjenog u bolnici, ali uslijed pretrpjele boli nije bio drugi dan sposoban, da puno govori, pa smo se navratili kasnije, kada se već bio malo oporavio. Na pitanje, što ga je natjeralo, da bježi od kuće u Jugoslaviju, odgovara nam, da nije mogao više izdržati kod kuće, jer je tamo prevladala bijeda do skrajnosti. Talijanske vlasti raznim porezima i taksama potpunoma uništavaju naš narod. Htio je da podje, da si zaradi koji novčić, da može prehraniti ženu i ono dvoje djece, što ih je ostavio kod kuće. Kaže, da bi mnogi otišli, da bi mogli, ali da nemaju ništa sredstava, da se odluče na put. Kaže, da se još prije spremao u Francusku i dao si zato ispostaviti putnicu, ali tamo nije dospio, jer Francuska nije više primala radnika. On se dogovorio sa svojim drugom, kad već nisu mogli više izdržati, koji je star 23 godine (a ne 14 kako su pogrešno objavile neke novine), da će poći zajedno. Kritičnog dana su dospjela obojica na Rijeku, kamo su došli po prvi put. Nikoga nisu iz opreza ništa pitali, nego su sami prolazeći Riječkom ustanovili, gdje je granica, a zatim su tražili mjesto, gdje bi bilo zgodno za prelaz. Odlučili su se napokon, da se spuste u Riječinu kraj riječke tramvajske remize. Držali su da je tu najpodesnije, jer nije bilo u blizini talijanske pogranične straže, a i zato, jer je mjesto bilo sakriveno stablima. Nesmetano i neopaženo su se spustili obojica niza zid onako obučeni i obučeni u Riječinu i počeli gaziti prema jugoslovenskoj strani i već su bili kraj samog zida na jugoslovenskoj strani, kad se na talijanskoj strani pojavio milicioner, koji je po svoj prilici bio od nekoga upozoren, i počeo vikati neka se vrate. Na to je počeo milicioner pucati. Sa dva hitca je bio pogodjen kako je gore opisano. Sve je ostalo slijedilo kako smo opisali.

U bolnici su mu rane mnogo krvavile. Inače kašlje krv, jer su mu pluća povrijeđena. Po liječnikom mišljenju ima nade, da će preboljeti, ako ne nastanu kasnije kakve komplikacije. Zasad se osjeća dobro i može da razgovara, samo mu je temperatura stalno visoka. Da mu je dobro može se zahvaliti u prvom redu g. Dru Zupanu, koji ga liječi i previja i stalno pazi na njega, kao i ostalom personalu bolnice.

Njegov drug je nešto ranije izašao iz Riječine, pa nije bio pogodjen nijednim metkom, i tako sretno prošao. — Naše vlasti provode istragu o cijelom slučaju. Obaviješteni su potanko o incidentu svi kompetentni faktori. Nadamo se, da će biti poduzeti potrebni koraci, jer će se inače dogoditi, da talijanska pogranična straža jednog dana počne pucati na mirne prolaznike u Sušaku.

Treba još da zabilježimo, da se riječka »Vedetta« drugi dan drznula pohvaliti milicionera, koji je pucao. (sag.)

Monito esemplare

Ieri alle ore 18.30 due sconsigliati di non si sa quale parte, hanno voluto tentare il brutto gioco di saltare il confine, scavalcando il muricciolo che sovrasta il fiume Eneo. Ma essi non dovevano ignorare che i confini sono ocularmente vigilati dalla Milizia. All'intimazione di fermarsi nessuno dei due rispose. Ed allora il Milite di guardia, in quella zona, ha dato forza alla legge.

»Vedetta d' Italia« od 22. o. mj. donosi vijest, koju donosimo radi njene interesantnosti kliširanu. Riječki fašistički list s najgadnijim cinizmom govori o pucanju milicionera u bjegunce. To je po mišljenju Vedette »forza alla legge«, to jest primjena zakona.

Osude riječkog tribunala zbog pokušaja bijega preko granice

Rijeka, septembra 1934. — Ovdašnji sud osudio je zbog pokušaja bijega preko granice A. Mališu iz Pazina, starog 24 godine, na 3 mjeseca zatvora i 2400 lira globe, V. Tascu iz Rijeke, starog 32 godine, na 3 mjeseca i 10 dana zatvora i 2200 lira globe, V. Markundu iz Trsta, starog 27 godina, na 4 mjeseca i 2000 lira globe. V. Canto iz Trsta, starog 28 godina na 3 mjeseca i 2000 lira globe i M. Becolu iz Vižinade na 3 mjeseca i 2000 lira globe.

PROCESI ZARADI TIHOTAPSTVA

Okrog 100.000 Din denarne kazni!

Gorica, 22 septembra 1934. (Agis). — Včeraj su bili postavljeni pred tukašnje sudišće Mihael Zelinski, star 26 let iz Anrovega, Natal Kodermac, star 24 let, iz Prapetnega in Josip Jerončič, star 24 let iz Kanala. Obtoženi su tajne žganjekuhe. Nadalje sta Zelinski i Kodermac obtožena, da sta vtihotapila 12 l. žganja, ne da bi plaćala trošarine. Zelinski je dobio 3 mjeseca zapore in 3777 lir denarne kazni ter 100 lir drugih taks. Jerončič in Kodermac sta dobila vsak po 3 mjeseca zapore, 3216 lir denarne kazni in 50 lir globe.

Antonija Franc, stara 52 leti, doma iz Pulera, stanujoča v Sovodnjah, in Neža Kanalec, stara 70 let, sta bili kaznovani zaradi vtihotapljenega in 8 l. prodanega žganja brez dovoljenja vsaka na 465 lir denarne kazni in 520 lir globe, toda pogojno.

Franc Trost, Viktor Trost in Anton Kalin vsi iz Predgruž (Idrija) so bili pred časom aretirani zaradi nameravnega tihotapstva tobaka in volov. Trost Franc je dobio zaradi 4 volov in 1 kg tobaka 8989 lir denarne kazni! Trost Viktor zaradi 1 vola 1800 lir denarne kazni. Anton Kalin pa je bil oproščen.

3 mjeseca zapore in 1356 lir denarne kazni pa je dobio Josip Mihelj, star 30 let, iz Petrovega Pri Rihemberku zaradi žganjekuhe.

TALIJSKI SPIJUNSKI GOLUB

ULOVLJEN NA SUŠAKU.

Na Sušaku je prošlih dana uolvljen jedan golub, koji se je umoran od duga leta spustio na obalu i kojega nije bilo teško uloviti. Na nozi mu je otkrivena alka, a na pločici je zapis »Italia 13 M 363«. Sumnja se, da je to golub, koji služi talijanskoj vojnoj špijunaži. Golub je dostavljen armijskoj oblasti u Zagrebu.

NOVO FAŠISTIČNO NASILJE

Fašisti hoće učiniti še zadnju mogućnost hrvatskih in slovenskih staršev, da bi svoje otroke ohranili sebi in svojemu narodu.

»Jutro« poroča: Teroristični pritisk, ki ga izvajajo Italijani s pomočjo svojih oblasti in fašističnih organizacij nad jugoslovenskim prebivalstvom v Julijski Krajini, se poleg zapiranja šol, zadržanih organizacij ter prepovedi molitve in petja v slovenskem ali hrvatskem jeziku razširja sedaj po programu tudi na roditelje, ki pošiljajo svoje otroke v šole v Jugoslaviji. — Znano je namreč, da so mnogi Slovenci in Hrvati v Italiji šolali svoje otroke v Jugoslaviji, da bi ih rešili pred potujčenjem in jim ohranili materin jezik. Razumljivo je bilo to tem boli, ker v svoji ožji domovini nimajo nobene šole, nobenega zavoda, kjer bi se lahko učili tudi materinščine.

Pošiljanje otrok jugoslovenskih rojakov na šolanje v Jugoslavijo seveda ni vseh fašističnemu režimu, ker vsaj malo zavira fašistično politiko raznarodovanja. Šolanje otrok v Jugoslaviji je fašističnemu režimu še tem bolj neljub, ker vzdržuje in ustvarja vsaj rahle duhovne zveze med zaslužjenimi pokrajinami in svobodno Jugoslavijo. Zato so bili starši in otroci že dosedaj izpostavljeni neprestanim šikanam ki so marsikoga odvrgli od tega, da bi ustregel svoji srčni želji. Vendar pa so mnogi kljub vsem oviram in nevarnostim še pošiljali otroke šolat k nam, da bi jih tako ohranili sebi in svojemu narodu.

Ravno te dni, ko je v Švici zasedal kongres narodnih manjšin in je manjšinska zaščita tudi v Društvu narodov bila potisnjena v ospredje, pa so prišle iz Italije vesti, da je nestrpni in zaslepljeni fašizem začel akcijo, ki naj odvzame slovenskim in hrvatskim staršem to zadnjo nado. Fašistične oblasti so začele klicati na odgovor starše, ki imajo svoje otroke v Jugoslaviji. Zahtevajo od njih da morajo navesti utemeljene razloge, zakaj jih ne šolajo v Italijo. Ob enem jim groze s sódnim preganjanjem zaradi — odtujitve otrok!

Ako bodo Italijanske oblasti to akcijo nadaljevale — in bati se je treba, da jo bodo — bo to pač najboljši dokaz, da fašizem ne misli iskreno ne na sporazum s Francijo in še manj na sporazum z Jugoslavijo.

FAMOZNI RIJEČKI FAŠISTA KRALL

OSUDJEN NA 5 GODINA KONFINACIJE.

Rijeka, septembra 1934. — Ova detalj najbolje ilustrira prilike, koje vladaju u fašističkim redovima Julijske Krajine. Riječka pokrajinska komisija za konfinaciju osudila je na pet godina konfinacije glasovitog riječkog vikača kapetana Kralla. To je negdašnji Kralj. Bio je ranije pomorski kapetan, pa komandant artiljerije, vođa milicije i terorista riječkog građanstva. U novije vrijeme bio je činovnik u Magazzini generali, kojima je šef Nino Host Venturi. Izgleda da su se posvadili zbog interesa i Nino je Kralla strpao u konfinaciju. Poslan je na otok Lampedusa.

GNIOBA V FAŠISTIČNIH VRSTAH

JULIJSKE KRAJINE

Učitelj Bertolini kazensko premeščen

Gorica, 19 septembra 1934. (Agis) Tudi v tolimski fašističnih krogih vladajo kaj lepe razmere. Posebno tisti, ki so prej tako rekoč prvačili v njihovih vrstah, so se bavili s čednimi posli, ki so jih končno kljub fašističnemu prepričanju spravili v ječo in drugam. Sedaj pa poročajo, da je velika tolimska fašistična zvezda Bertolini I., učitelj in bivši večletni fašistični tajnik v Tolminu, nenadno zgubila svoj sijaj. Premestili so ga namreč v Italijo, in sicer nadomestoma ter kazensko. Govori se, da je utajil in si prilastil večje količine živih namenjenih za prehrano siromašnega prebivalstva. Otvadila ga je neka pogumna kmetica iz Volarij. Z utajenimi živili je omenjeni razvil lepo kupčijo z okoljskimi trgovinami in si s tem služil prav mastne denarce.

EN MILJON DOLGA V RENSKI

OBOČINSKI BLAGAJNI

Gorica, septembra 1934. (Agis). — Res, da je ni danes obćine, ki ne bi imela vsaj 100.000 dolga. Toda z milijunsko se pa malokatera lahko ponaša, zlasti še tako majhna obćina kot je renška. Seveda tega dolga ob rednem gospodarstvu ne bi bilo. Pripomogli so k temu razni gospodarji podeštati, tajniki, blagajniki in pa razne potrebe za vzdržavanje fašističnega pompa. Pri vsaki stvari je obćinska blagajna prva, ki more priskočiti na pomoč. Navadno imenuje to fašistično časopisje kot znak nacionalne naklonjenosti in vdanosti, kar par funkcionarji poneverijo pravilno, da je treba za reprezentanco. Če že le preveč tako »reprezentirajo« s pomočjo obćinske blagajne, jih prestavlja in pošljejo na njihovo mesto drugega, navadno še bolj zmognega za tako »reprezentiranje«. Tako je bilo pri nas. Pol je šlo za parade, pol za »reprezentance«, ostalo pa, to je ves dolg, za — obćinske zadeve. Zgleda, da drugod ni mnogo ali pa nič boljše.

NOVI KOMESAR OPĆINE HERPELJE-KOZINA.

Herpelje, septembra 1934. — Dekanski »podestá« Raffaele, koji je ujedno bio i komesar naše općine, morao je da se odrekne komesarstva. Za komesara je imenovan »kavaljer« Luigi Severi.

15 ARETACIJ V ČRNEM VRHU

Ljudstvo je silno razburjeno.

Idrija, 24 septembra 1934. (Agis). Danes je semkaj prišla vest, da so večeraj v Črnem vrhu nad Idrijo in v okolici aretirali već oseb. Aretiranje, nad 15 po številu, so takoj odpeljali iz Črne vrha. Nekateri trdijo, da so bili izročeni goriškim zaporom, drugi, da so odvedeni v videmske vojaške zapore. Ime-

na aretirancev še ni bilo mogoče točno ugotoviti, znano pa je, da je med njimi lastnik gostilne v Predgrizah »Pri zajcu in hladnik, po domače Lampe. Vzroki aretacij za enkrat še niso znani. Ljudstvo je silno razburjeno, zlasti ker si nenadnega izpada političnih oblasti ne zna tolmačiti.

POŽENEL DOMINIK IZ ČRNEGA VRHA ARETIRAN

Idrija, septembra 1934. (Agis). — Črnem vrhu nad Idrijo so aretirali in takaj po aretaciji odvedli v goriške zapore Poženela Dominika, starega 26 let, doma iz Trebe pri Črnem vrhu. Poženel je bil tisti teden pred aretacijo nekaj dni odsoten od doma, že v njegovi odsotnosti so ga iskali javni organi. O tem s znanci Poženela obavestili na poti, ko se je vračal iz Ajdovščine domov ter mu svetovali, naj se umakne. Poženel je predlog zavrnil, češ saj ni s nim nikomur nič zalega storil, zakaj bi

se bal. Ko pa je prišel domov, so mu karabinerji napovedali aretacijo, a so ga takoj nato spustili. Dne 17. t. m. so ga ponovno aretirali in odvedli v goriške zapore. Poženel je trgovski sotrudnik ter je že nad dve leti vodil trgovino kmetijskega društva v Črnem vrhu. Vzrok aretacije ni znan, je pa jasen. Kmetijsko društvo naj zgubi vpeljanega vodjo in trgovina bi propadla. Če pa se zaposle Italijana na njegovo mesto, bo ta pripomogel v gotovemu koncu.

BJEŽEĆI PREKO GRANICE SRUŠIO SE U PONOR DUBOK

DESETAK METARA I TEŠKO SE RANIO

Sušak, 24 septembra 1934. — Pred desetak dana hito je jedan mladić rodom iz Trsta 20 godina star, preći u Jugoslaviju. Išlo je s riječke strane uz Riječinu poviše tvornice papira, a tražeći mjesto gdje nema u blizini straže došao je do ledne stiene i tu se počeo spuštati. Na nesreću mu se kamenje pod rukama otkrhalo, na se

srušio u ponor dubok desetak metara i kod toga se teško ranio. Uspio je ipak preći na jugoslovensku stranu. Naša za pogranična straža smjesta opazila i pozvala kola prve pomoći, koja su ga odvezla u sušačku bolnicu, gdje se nalazi još danas. Stanje mu je bolje. Izgleda da će za koji dan izići iz bolnice. — (sag.)

ARETACIJA PROTIFAŠISTOV V ITALIJI

Trst, septembra 1934. — V Trstu in nekaterih krajih na Krasu in ob Zdobli je prišlo te dni do novih aretacij protifašistov. V Krminu so aretirala zaradi protirežijskega delovanja 14 delavcev, v Tržiču pa celo 180. Med njima so tudi taki, ki so se pravkar

vrnili iz konfinacije. Slične vesti prihajajo tudi iz drugih krajev Italije. Tako je bilo pred nekaj dnevi v steklarni San Christodoro v Milanu aretiranih 122 delavcev. Nadalje je bilo mnogo ljudi aretiranih v Castiglione in Fabianu v okolici Ancone

MORALA FAŠISTIČNIH VZGOJITELJEV

DIJAŠKI KONVIKT „PRINCIPE UMBERTO“ V GORICI
OBLASTNO ZAPRT

Ravnatelj in en profesor zaprti zaradi homoseksualizma

Gorica, septembra 1934 (Agis). — Ze dolgo časa se je o položaju dijaškega konvikta »Coleggio Principe Umberto« marsikaj šepetalo. Iz zavoda so prihajale vesti o nerednostih, a oblasti so vse skrbno zakrivalo. Zgleda pa, da je ob koncu šolskega leta stvar zrastle čez glavo in je ni bilo mogoče več zadržati v tajnosti fašistom samim, ki so sicer mojs-tri v tem, kaj šele njihovim prizadetim funkcionarjem. Ob koncu leta je obolelo več gojencev zavoda, zlasti nižjih razredov. Bolezen je prisilila zdravnike in oblasti, da so prišle s preiskavo. Gojenci sami, ustrašeni od groženj — »vzgojitelje« se sprva niso upali na dan z besedo. Ko so pa videli, da se jim ni treba ničesar bati, so vse izpovedali. Vodstvo zavoda je bilo v rokah nekega bivšega »colonella« lakše vojske, ki je bil tu kot ravnatelj in glavni vzgojitelj. Ta človek je izrabljaj svoj položaj na vse načine. Najgroznejše pa je to, da je nad zaupano mu mladino uganjal svoje perversnosti. Kot homoseksualist je tako v zvezi še z enim profesorjem prirejal v svojih prostorih z gojenci cele orgije. Ni čuda, da so oblasti posegle vmes

in napravile vsemu konec, saj je bil zavod več kot dovolj oblaten in je bil njegov nadaljni obstoj ter vzgojno delovanje med ljudstvom popolnoma onemogočeno. Kot se govori pa je tudi blagajna oškodovana za visoko svoto, ki gre v sto tisoč. Zavod je tako zapustil vse polno neporavnanih dolgov.

»Coleggio Principe Umberto« je bil ustanovljen takoj po vojni z namenom, da bi raznarodoval naše ljudstvo. Za Italijane iz Gorice je bil ustanovljen drugi zavod društva »Dante Alighieri«. Ta zavod »Principe Umberto« je stal na Placuti in sprejemal otroke za ljudsko in srednjo šolo. Mesečni prispevek za oskrbo je bil zelo visok in je znesel skupno z vsemi postranskimi pripadki do 700 lir. Vzgoja v zavodu samem je bila čisto vojaška, uniforma a je bila prvi zunanji znak tega, a urejenost življenja čisto v vojaškem smislu, drugi. Gojence je zbudil zjutraj trobentač in nato so se v nastroju poklonili zastavi. Tudi na počitnicah so morali biti v uniformah ki je bila sicer različna od fašistične.

S tem je torej zavod, ki je bil namenjen potujčevanju naše dežele, zadela zaslužena usoda, kljub temu da je vzrok razpustitve predvsem radi izrabljanja otrok, nad vse obžalovanja vreden. Fašistična politika pri nas nima sreče in uspehi so le zunanji radi sile in drugih načinov, ki se jih poslužujejo, da bi odtujili slovensko ljudstvo. Dvomimo pa, da bi fašistične oblasti, če bi šlo za naše dijake tako kot so, kar po kratki preiskavi, zaprle za vedno zavod. S tem je podan gotovo najbolj jaseh dokaz, da je podan gotovo najbolj jaseh dokaz, da so obiskovali ta zavod večinoma Italijani sami. Tako je letos z gnusom 300 do 400 gojencev zavoda zavrglo uniforme, kot spomin na »vzgojo« in 300 do 400 staršev bo v bodoče dobro premislilo komu bo zaupali otroke. Prizadeti niso tu mali ljudje, saj ti že davno ne zmorejo do 700 lir mesečno za vzgojo otrok. Udarce je za fašizem tem večji, ker so prizadeti ljudje, na katere on zida vse svoje uspehe in sedaj tudi — neuspehe. Preiskava v tej zadevi še ni končana.

Res, nekaj gnilega je danes v deželi laški...

Tko je zapalio zgradbo
fašističke dječje kolonije
u Herpeljama?

Trst, septembra. — Kad je planula zgrada fašističke dječje kolonije u Herpeljama talijanske su vlasti izvršile na stotine aretacija. Krivica je jasno makar nije bilo nikakvih dokaza. odmah pala na naš mirni narod. Do zapaljenja je kako saznajemo iz poverljivih izvora došlo na slijedeći način:

Sekretar te kolonije neki Talijan je izvršio na račun kolonije pronevjeru, radi čega je tražio premješati ali da se ne dodie u trag pronevjeru odlučio se, da zapali zgradu, a iasno s time i sve dokumente o vodenju poslovanja, koje sigurno nije bilo uzorno. kad se gospodin sekretar odlučio na tai korak.

To nam je uostalom pričao sam jedan kapetan milicije. koji te sa strane vlasti bio izaslan sa komisiom. da ispita kako je do požara došlo. Budući je bilo i komisijski a i svima u okolic iasno. tko je mogao biti počinilac ovog požara. bile su talijanske vlasti prisiljene pustiti na slobodu sve naše liude. od kojih je nekolicina njih bila već oređana Specijalnom Tribunalu. i uhapsiti krivca z sekretara. — (sag).

KAD SU HTJELI DA GA SVEČANO
OTVORE NOVI MOST SE SRUSIO
U VODU

Jedna fašistička katastrofa
Kilovče, septembra 1934. Kod nas se grade na veliko kaverne i ceste, a i druge ratne stvari. Sagradili su kod našeg sela i jedan most preko vode. Most je bio gradjen od betona i željeza i od tvrdog sivog kamena. Kada je most bio potpuno gotov, došla je komisija koja je imala nalog da velikom fašističkom paradom blagoslovi i otvori promet preko ovog mosta. Ali dogodilo se je »čudo«. Na očigled ove komisije a i drugih njihovih koji su bili prisutni, taj most se najednput srušio u vodu. I mjesto parade i njihovog divljeg veselja nastala je velika uzbuna. — Morala je doći druga komisija, koja je dobila nalog da pregleda i konstatira zbog čega je došlo do ove katastrofe. Ne znamo što je ova druga komisija pronašla, jer se ne čuje ništa. Cijela se naša okolica sada smije i svagdje se čuju šale o mostu. Most su gradili isključivo radnici koje su oni dopremili iz Kalabrije, »izučeni specijalisti« u postavljanju i gradjenju mostova...

»DOPOLAVORO« V KANALU TUDI
DELA

Gorica, septembra 1934. (Agis). — Kot povsod, tako morajo tudi v Kanalu »dopolavoro«, ki ne kaže druge vidnih znakov delatnosti, kot v gostilni »dopolavora«. Kanalski fašisti hočejo na vsak način s silo pripraviti ljudi, da bi zahajali v to gostilno, ker pa ti nočejo zlepa, so določili Italijana, paznika sodnijskih zaporov, da vrši kontrolo kdo zahaja in kdo se izogiblje gostilne »dopolavora«. Seveda, kdor ne zahaja v to gostilno, pade v nemilost pri fašistih.

POSLEDICE VOLITEV V KANALU

Gorica, septembra 1934. (Agis). — Kljub vsem močem, ki so jih uporabili zato, da bi pri nas volitve čim lepše izpadle, so se dobili nekateri, ki se volitev niso udeležili. Uradne številke so jih za beležile le pet, čeravno jih je bilo več. Za svoje junaštvo, pa so kmalu po volitvah prešli vsi oni, ki se jih niso udeležili, plačilo s tem, da so jim uradno spremenili slovenski priimek v italijanskega. Tako so nastali iz Blažič Blašini, Tomasini itd. Oni pa, ki bi si upal še enkrat podpisati se s svojim pravim priimkom, je takoj kaznovan z visoko globo.

AMNESTIJA

POVODOM RODJENJA KČERKE PRESTOLONASLJEDNIKA UMBERTA.

Prestolonasljedniku Italije Umberto rodilo se prvo dijete. Kčerka. Tim povodom proglašena je amnestija. O toj amnestiji i o njezinom preciznom zamašaju s obzirom na političke kaznjene nemamo detaljnijih informacija. Ograničujemo se za sada i objavljujemo prvi sumarni novinski telegram, koji je izišao u štampi:

Rim, 26 septembra. U utorak je proglasio talijanski kralj Viktor Emanuel opću amnestiju u znak veselja prigodom rođenja kčerke talijanskog prijestolonasljednika princeze Marije Pije. Poništene su sve globe i zatvori do dvije godine. Kazne veće od dvije godine moraju se skratiti na jednu trećinu. Amnestija uključuje također i povrede o nedozvoljenoj emigraciji, kao i o izmjenama državljanstva. Pod amnestiju ne spadaju slijedeći slučajji: špijunaža, abortus, ubistva, krađa, koja je popraćena sa težim ozljedama, te prevarna stečajnina. Amnestija uključuje sve kazne, koje su izrečene prije i uključivši 24 septembra 1934 godine. Ta amnestija obuhvata i vojničke i finansijske prestupke.

U idućem broju osvrnut ćemo se na amnestiju opširnije.

V Poostoojni hočejo Italijani odpraviti dosedanje nadaljevalno šolo in mesto nje napraviti le tečaj, ki bi trajal 2 leti, med tem ko ta šola traja 3 leta. Ta šola je bila ustanovljena mesto prejšnje slovenske mešanske šole.

VELIKA BIJEDA NA BUZEŠTINI

LJUDI JEDU NESLANU HRANU — NAROD ZADUŽEN PREKO GLAVE — TALIJANSKI TRGOVCI UZIMLU NAŠA IMANJA — ŠTETE OD VODOVODA

Buzet, septembra 1934. Kod nas je stanje već neizdržljivo. Nitko ne vjeruje, da će ovo stanje dugo trajati, jer se nadaju nekakvom preokretu. Ni za vrijeme svjetskog rata nije bilo gore. Novaca ni otkuda. Porezi se povećavaju. Narod ih ne dopušta plaćati, a živčene namirnice su tako skupe da ljudi ne mogu ni sol kupovati koja košta Lit. 1.50, tako da mnogi jedu i neslanu hranu. Uslijed slabih ljetina su ljudi prisiljeni kupovati živčene namirnice i ostale potrebštine na dug. Tako da ima gotovo nijednog čovjeka na Buzestini, koji nije dužan. Posljedica toga jest, da buzeški trgovci Talijanaši prisvajaju si za minimalne dužne svote čitava imanja naših ljudi.

Vodovod je dovršen ali ne funkcionira, kako se zamišljalo. I taj je donio našim ljudima dosta štete. Kod radova

uništene su mnogima livade, za koje nisu dobili nikakove oštete.

Buzet, 23 septembra 1934. Nezadovoljstvo domaćih Talijanaša, koji su isprva bili najgorčeniiji fašisti i koji su vršili najveći teror nad našim narodom, danas raste u velikom razmjeru. Na dnevnom redu su isključenja ovih iz fašističke stranke. Ne samo to nego i sami počinju u velikoj mjeri istupati. Između ovih je istupio i poznati buzeški renegat — najgorčeniiji fašista — koji je vrlo često i fizički napadao naše ljude — sadašnji općinski pandur Josip Fabjančić (sada Fabiani). Po njegovom pričanju istupio je iz fašističke stranke zato, jer je na fašističkim manevrima tri dana gladovao. Idealni fašist! A nisu ni drugi bolji.

(sag)

STRAŠNO STANJE SELJAKA OKO PAZINA

Imanja naših seljaka idu dnevno na bubanj

Pazin, septembra. — Ono što se događa u ovim stranama s našim narodom je gotovo nevjerovatno. Ništa ne bi bilo tako strašno, da fašističke vlasti ne idu za tim, da našeg seljaka potpuno ekonomski uništi. Narod je zadužen preko glave. Vlasti namču hotimice sve veće i veće poreze i takse, da seljak ne može nikako dospjevati na platež istih. A ako tko ostane dužan nekoliko stotina lira poreza ide mu imanje na bubanj. Ima slučajeva, da je za par sto-

tina lira dužnog poreza otišlo imanje vrijedno dvadesetak i tridesetak hiljada lira. Za čim se ide očit je i po tome, što se porez mora plaćati u ratama svaka dva mjeseca, kao da seljaku rodi zemlja svaka dva mjeseca. Treba samo poći na pazinsku općinu na vidjeti samo cedulje izvještene, koje oglašuju licitacije seljačkih posjeda radi neplaćanja poreza. Imade dana kad ovdje visi i preko 50 cedulja. Mi se samo pitamo dokle će to. — (sag).

NA VRSTI SO CESTARJI...

Ilirska Bistrica, septembra 1934. (Agis). Pri nas je itak ni već domaćina, ki bi bil zaposlen še v kakšni javni ali pa državni službi. Zadnji so bili še cestarji. Zdjaj pa je prišel dekret s katerim je 87 slovenskih in hrvatskih cestarjev na cesti Postojna—Reka premeščenih nekam v Sicilijo. Obvestilo, ki ga je vsak cestar prejel, je vsebovalo med drugim tudi upozorilo na to, da je kraj, kamor

je premeščen, nezdrav in poln malarije. Kakšen namen imajo s to prijazno napovedjo, si lako predstavljamo. Drugo vprašanje pa je kako bo živel naš človek z 250 lirami plače tako daleč in brez kakšnih drugih dohodkov. Doma ima navadno še hišico, kos njive ali vrta, da si tako pomaga in živi. Na mesta slovenskih cestarjev pa pridejo sami Italijani.

NAŠ NAROD MORA BESPLATNO RADITI NA JAVNIM RADOVIMA

Žmini, septembra. — Ovih dana su izdale fašističke vlasti naredjenje, da moramo svi, koji smo navršili 16 godina, učiniti nekoliko nadnica na javnim radovima, kod gradnja cesta i dr. besplatno. Dakle nije

dovoljno, da plaćamo razne poreze u te svrhe, nego moramo i raditi besplatno. Pitamo se kuda ide novac, što ga vlasti ubiru u obliku poreza za javne radove. — (sag).

ZAVARAVANJE NAŠEG NARODA

FAŠISTI PUŠTAJU BALONE SA JUGO-SLOVENSKIM ZASTAVAMA I LETACIMA PROTIV ITALIJE. DA MOGU GONITI NAŠ NAROD.

Labin, septembra. — Ovih dana palo je na Labinštini nekoliko gumenih balona, u kojima je nadjeno letaka protiv fašizma i Italije. Na nekojim od tih balona narisana je lugoslovenska zastava. Način istrage i provokatorsko držanje nekolicine fašista i njihovih konfidenata jasno pokazuje, da nije nitko drugi te balone spuštao nego same fašističke vlasti. U vezi s time provedeno je nekoliko aretacija. Krivica se jasno kao uvijek baca na naše ljude. Te balone izgleda, bacaju talijanski aeroplani koji često preljeću naše krajeve. — (sag)

DOMAČO GOSTILNO ZAPRLI, DA
LAHKO »DOPOLAVORO« DELUJE

Sv. Križ, septembra 1934. (Agis) — V Sv. Križu pri Trstu su zaprlj znanu, tako zvano »društveno gostilno«, ki jo je vodilo već domaćinov skupno. Vzrok temu je dejstvo, da dopolavorova gostilna ni imela nikakega prometa, kot se to pravi. S tem mislijo, da bodo dvignili ugled »dopolavora« in njegova potreba med ljudstvom naj bi postala s tem neovrgnjena. Mogoče bo tudi držalo, ker je res preveč dopolavoristov, saj so većina vsi delavci že nad leto dni in već brezposeln

SVAKI JE BREŽULJAK U POGRANIČNIM
KRAJEVIMA PROKOPAN TUNELIMA I
KAVERNAMA.

Lipa, septembra 1934. — Nedavno javili smo kako ovdašnje vojne vlasti užurbano rade na stratezijskim cestama i drugim ratnim radnjama. Vodovod su napravili na Kavranjem bregu i od tog su vodovoda počeli kopati kanale do svih kaverna, koje se nalaze u ovom kraju. Po svim kanalima povrh vodovodne cijevi postavljaju i električnu žicu do svake kaverne.

Kod naših susjeda u Šapjanama počeli su graditi i treću novu kavernu, koja se nalazi između Pašjaka i Šaplana na jugoistočnoj strani prama šumi, odalečena od željezničke pruge do 200 m. Svaki je pa i najmanji brežuljak u ovim krajevima prokopan.

„Jadranski Koledar“

O ŽENSKI NARODNI NOŠI V JULJSKI
KRAJINI KATERO FAŠIZEM UNIČUJE.

Profesor Saša Santelj priobčuje v „Jadranski koledar“ razpravo o narodnih nošah v Juljski Krajini. S strokovnjaškim, toda vendar z živim in zanimivim stilom opisuje pisec v tem članku narodne noše s Krasa, goriške, tržaške okolice i t. d. V uvodu podaja splošen pregled in karakteristiko narodnih noš sploh. Sedaj, ko Italijani skušajo z vsemi sredstvi zatreti naše narodne noše in jih ob raznih prireditvah in paradah tučemo prikazujemo kot simbol in karakter italijanstva Juljske Krajine, sedaj moramo mi pokazati pravo vrednost in slovanski karakter naših narodnih noš, katerim preti nevarnost da popolnoma izginejo. To razprava profesorja Santelja tudi popolnoma dokazuje.

Poleg te razprave so v koledarju tudi druge, ki so zelo interesantne, kakor tudi razni članki, novele, pesmi i t. d. Koledar bo vsekakor zelo zanimiv za emigrante kakor tudi za domačine, ker le snov zelo bogata, raznovrstna, zanimiva in okusno ilustrirana. Razen tega bo v koledarju več ko 200 strani čitav s platnicami v petih barvah, a cena mu je samo 10 Din brez poštne. Pa le to tako nalcenejša knjiga v Ljubljavi.

Z ozirom na to da so vse stvari v koledarju od naših najboljših pisateljev in publicistov, ter od drugih političnih in znanstvenih osebnosti, moramo priznati da je cena od 10 dinarjev v resnici malenkostna, posebno še če pomislimo na cene drugih sličnih publikacij pri nas.

Koledar izide koncem tega meseca. Istočasno izide tudi mali žepni koledar »Soča« ki stane brez poštne din 8.

Kdor naroči obo koledarja in prejme brez plačanja poštne.

KOLEDAR »SOČA«

Koledarček »Soča« bo izšel v prvi polovici meseca oktobra. Onim, kateri poznajo naš janski koledarček ni potrebno, da ga preporučamo. Propagandni cilj koledarčka je bil laniško leto popolnoma dosežen, za kar ere hvala naši emigraciji, ki ga je lepo sprejela in poskrbela za njegovo razprodajo tudi med domačini. Letos bo razprodaja olajšana tem bolj, ker je cena od Din 10 snižana na Din 8, vsebina in oprema pa je celo zanimivejša in okusnejša od lanske. S tem da kupi in razprodaja koledar »Soča«, vsak emigrant vrši propagando za sveto črto domovinu, kar je sicer dolžan storiti ob vsaki priliki kot svesten emigrant.

Istočasno izide tudi veliki »Jadranski koledar«, ki stane brez poštne Din 10. Kdor naroči obo koledarja in prejme brez plačanja poštne.

VJENČANJE JEDNE ISTRANKE

Kćerka našeg poznatog istranskog radnika g. Dušana Defara iz Tinjana, sada nastanjenog u Slavonskom Brodu, gđja Marica, vjenčala se u utorak 18. o. mj. u Višnjoj Gori u Dravskoj banovini sa uglednim tamošnjim građaninom i općinskim tajnikom g. Srećkom Perkcom. — Društvo »Istra« u Slavonskom Brodu želi mladencima najveću sreću.

DROBIŽ

Z vsemi svečanostmi so v Košani otvorili že dolgo napovedovani »dopolavori«.

»Gorizia d'altri templi«. — (Gorica v prejšnjih časih) je naslov knjige, ki jo je spisal Ranieri Mario Cossar, ravnatelj goriskega muzeja. Lepo opremljena knjiga ima čez 260 strani. — (Agis).

V Podragi (št. Vid nad Vipavo) se je 16 letni Alojz Kopačin, ki je delal v domačem mlinu, težko ponesrečil. Z desno roko je neznano kako prišel med kolesja, ki mu jo je zmečkalo. V bolnici so mu morali odrezati celo desno roko.

42 oseb je aretirala ital. policija v Bardonecchi na francosko-italijanski meji, ker jih je osumila da so se udeležila umora nekega častnika milice. Nekaj so jih že izpustili, 28 oseb pa je pridržanih v zaporu.

Naša kulturna kronika

NOVA KNJIGA O GORIŠKIH SLOVENCIH
ANDREJ GABRŠČEK: GORIŠKI SLOVENC, II KNJIGA

I. Velika zgodovinska knjiga o goriških rojakih, o kateri smo v našem tisku poročali že predlanskim, ko je izšel nje prvi del, je zaključena. Skupaj je to knjiga s 1.200 stranicami. V prvi knjigi je naš zaslužni Gabršček, bivši učitelj, urednik in založnik bojevitve »Soče« do dal zgodovino dežele od 1. 1848. do 1900. Drugi del, ki je izšel te dni (na 632 straneh), v še nekoliko večjem obsegu ko prvi in v enako odlični opremi, obravnava že samo naše stoletje in sega prav do 1. 1924. S tem je naš zaslužni goriški poljudni zgodovinar kot spreten čas nikarski črtičar in kronist podal celotno sliko za celih 100 let, sliko, kakršne nimamo še za nobeno drugo slovensko pokrajino. Njegovo delo bo že zaradi tega dejstva ozubujalo še dolgo časa prav upravičeno veliko zanimanje. Naši zgodovinarji bodo s pridom posegali v zakladnico Gabrščkovih podatkov. Primorskim in mnogim ostalim Slovencem bo dragocen spomin na čas, domače kraje in rojake, čisto tudi na sorodnike. V marsičem je knjiga tem tudi namenjena.

Specialno vrednost pa daje Gabrščkov knjigi uprav njegovo osebno, deloma subjektivno, deloma že objektivno gledanje na opisovano javno življenje slovenske Goriške. Pisatelj, ki je deloval v svoji deželi kot učitelj, novinar, tiskar in ugleden politik, je pač naravno moral postati tudi za vso deželo značilen pojav. Združil je v sebi mnoge bistvene sestavine slovenske obsejne miselnosti. Zato so ti njegovi obsejni spiski predvsem nacionalno in gospodarsko politično aktivni in tudi aktualni še za naš sedanji čas.

V drugi knjigi je ohranil pisatelj isto metodo, ki se mu je bila tako dobro obnesla že v prvem delu, to je, da pregleduje dogodke in stanje goriške dežele od leta do leta. Opisuje razvoj domače in državne ter laške politike, ki se stikajo in zastrujejo v goriške glavnem mestu menda bolj ko kjer koli drugje na ozemlju bivše Avstrije. Zato je bil nam tudi vsak, že najmanjši uspeh dragocen in s tega vidika ocenja G. sam vse delovanje in nehanje slovenskih odgovornih mož. Vzporedno beleži stanje gospodarskih organizacij in razvoj političnih strank ter prosvetnih društev po vsej deželi. — Hote in precej uspešno nam je Gabršček podal zgodovino goriškega mesta. Od kamna do kamna, kakor je rastle, označuje in ocenja našo zavest in — posest v soški prestolnici. Njegov lastni delež pri tem napredku je bil ogromen. Gabršček pa ni pozabil niti najskromnejših sodelavcev in sodelavk. O vsakem poskuša zakrožiti pravično sodbo.

Kot politik posveča avtor največ prostora politični borbi za slovensko Goriško. Zanimive so strani o koncu slovečega sovražnika Slovencev in zavzeznika odločujoče naše politične stranke, deželnega glavarja dr. Lulija Pajerja. Zaključuje se delavnost dr. A. Gregorčiča. Tudi v našem stoletju so divjale v deželi hude politične borbe in se celo zaostrele. Vse sovražstvo se je kupčilo v goriških mešanih in izbruhnilo ob vsaki priliki na dan, posebno ob pričetku svetovne vojne ter nato še v 1. 1915. ob vstopu Italije v antantno fronto. Vojna pa je tudi vse to živahno politično življenje in kulturno delovanje na naši zapadni meji prikinila. In danes je avtor emigrant, ki po svojih avstrijskih internacijah in dunajskem begunstvu nadaljuje bridko življenje političnega pregnanca.

Vojna usoda dežele je drugi žalosno zanimivi del knjige. V pregledu avstrijskih begunskih taborišč je pisatelj obrnil našemu spominu tudi ta del zgodovine. Večinoma je ta snov, ki ni bila še nikjer objavljena, še manj ona iz italijanske strani, kamor je laška vojska spravila predvsem mnogo Bricev in Goričanov. Mnogi izmed njih niso našli po vojni več doma, mnogi pa se sploh niso vrnili. V vsem teh nam nudi Gabršček mnogo lepih spominov.

Gospodarsko-politično je knjiga zanimiva po svojem močnem povdaru trgovinskega in obrtniškega napredka, o katerem so pričali mnoge slovenske naprave, tvornice, zadrage, trgovine, hoteli. Videti je, da je naš narod bojeval tudi na Goriškem že pozno fazo boja za gospodarsko osvoboditev in mu je zato sedanja usoda tem krutejša.

Knjigo krasita slika avtorja Gabrščka iz 1. 1934. in slika bana dr. Marušiča, kateremu je pisatelj to knjigo posvetil.

II.

V kratkem poročilu je težko navesti vse posebnosti te obširne domoljubne knjige. Pisatelj ni niti nameraval podati zaključene zgodovinarske studije in zato mu ne smemo očitati površnosti. Važne so mu osebne, človeške usode, ki so spremljale naše narodno gibanje na Goriškem. In tudi ob teh je posvetil največ prostora svojemu ožje-

mu krogu. Obdelava zadnjih dveh desetletij kaže, da je avtorjeva politična delavnost popustila in so šle mnoge stvari mimo njega. To skuša popraviti s poročili svojih sodelavcev, kolikor ni vojna sploh zabrisala sledov za ljudi. Posebno težko pa je poglavje preračuna i nje avtor pač moral označiti le najvažnejše dogodke. Kljub temu je njegova knjiga še dovolj poučna, zlasti za mlajše rojake, tudi glede tega obdobja. Vsak naš človek bi moral imeti to knjigo. Zato naj si jo kupijo in jo čitajo, knjižnice pa naj to omogočijo tudi siromašnejšim.

Ker si avtor ni postavil razloge, da bi ocenil opisano dobo, tudi ne moremo kratko posneti v tem poročilu njegovih naukov. Dejstvo je in ostane, da si mora iz zgodovine poiskati naukov vsak sam in si jih bo moral tako poiskati tudi naš narod. Gabrščkova knjiga nam bo pri tem lep pripomoček in prijateljski svetovalec. Eno pa — mislim — je iz teh dveh knjig presenetljivo jasno razvidno: enotne kulturne misli naš narod ni doživel, niti imel. Ali ni to žalostno dejstvo v zvezi z načelom vseh naših tlačiteljev: divide et impera! (Ločuj in vladaj) z načelom, ki ga avtor očita imperialistični avstrijski politiki!

Ali ni to zlobno načelo očitno tudi še v drugih življenjskih področjih, kjer koli upliva na naše ljudstvo tuja sila? Kako se je na primer vedel proti nam tuji velekapital na naših tleh, ki ga Gabrščkova knjiga le mimogrede ošvrkne? Kako domači kapital, ki mu celo on očita napačno kreditno politiko? Vse to bo treba raziskati tudi s pomočjo te knjige ki dokaj odkritosrčno priznava osebne napake. Teh se bo v novih, upajmo da srenejših narodnih časih, — morala ta dežela ubraniti. Zato pa nam je že danes potrebna zadržna vzgoja in izobrazba.

V zvezi z gospodarsko bodočnostjo goriške dežele pa je še eno važno vprašanje, ki se ga knjiga trajno dotika, a prepušča njegovo oceno posamezniku.

III.

To vprašanje je perspektiva: Kakšno bo po vseh teh usodnih desetletjih naše razmerje do italijanske manjšine, tiste, ki je živela in ostala v naši deželi. (Ne upoštevam vsiljenec). Pisatelj nam deloma lepo prikazuje ta problem. Tudi Italijani so trpeli pod avstrijskim pritiskom. Mnogi so iskali sodelovanje s Slovenci, in so še po vojni ostali dostojni sodeželani. In danes vemo, da večina tudi med njimi težko prenaša fašizem. Zato je važno, da se to vsaj omeni in ugotovi: Tudi italijanska nasilna politika, prejšnja in posebno fašistična, je nositeljica ljudstvu sovražne politike — predstavnica načela »divide et impera«! Naši pokrajini je naščuval fašizem dve narodnosti, kakor doma vse ljudstvo med seboj, morejo izkoriščevalci mirno vladati. V bistvu se mu je to posrečilo — na škodo vse

TRSAT I ISTRA

Povodom proslave »Primorskog Hrvata«

Ovih dana slavi staro pjevačko društvo na Trsatu »Primorski Hrvat« četrdesetu godišnjicu svog postojanja. Interesantno je, da je ime »Primorski Hrvat« sugerirao tom društvu naš Barba Rike Katalinić. Povodom proslave sjetio se Viktor Car Emin »Primorskog Hrvata« jednim člankom u sušačkom »Novom Listu«. U početku tog članka Car kaže:

»Ja ne znam, što bi novi gospodari u Istri mogli onim našim ljudima još da uzmu, ali jedno će se s uspjehom i do vijeka odupirati njihovoj surovoj sili: misao na Trsat! Kao dragulj u zlatu iskri se ona već od davnine u srcima onih naših ljudi — i što su zapreke do Trsata veće i nepremostivije, misao se na nj na plamenu čežnje i neudovoljene želje još divnije kriješ i sjaji. Novi gospodari htjeli su da tu misao na Trsat ubiju, a s njome i čežnju i želju za drevnim hrvatskim svetištem. Iznajprije htjeli su, da lik trsatske Gospe preslikaju, da ga nekamo izvjesi i da kažu: — Eno ti Majke Božje trsatske! Nije išlo. Onda su na Učki digli kapelu: na Poklonu, na mjestu, otkud se na Trsat otvara pogled, koji se ne zaboravlja. I rekli narodu pokazujući na onu svoju kapelu: — Eno ti drugoga Trsata! Ali naši ni da čuju! Znađu oni, da na čitavom svijetu nema nego jedan Trsat. Jedan jedini!«

Interesantno je, da je na programu svečanosti trsatskog pjevačkog društva kao prva tačka kompozicija »Istrane dragi« od Matka Brajše. Zbor je u trsatskoj crkvi izveo toga dana oratorij od Haydina »Godišnje doba«. Kao tenor pjevao je tim povodom naš dr Josip Peteh.

dežele. Najveća škoda za vso deželno je baš fašistična šovinistična politika, ki je odtrgala to ozemlje tudi gospodarsko od vsega zaledja in mu s tem pretrgala odvodnice in dovodnice vseh življenjskih sokov. Z uničenjem slovanskega vodstva je Italija vrgla deželo v neizogibno propast. To je važen potek vsega našega problema, si ga bo morala reševati bodočnost, a tudi za dosedanjo zgodovino dežele je treba našo usodo označiti s tega vidika. V tem smislu se Gabrščkova knjiga ni posrečila, ostala je kot študija v zraku. Prav zato pa se ob njej bravecu nujno vsiljuje vtis, da se tega vodilnega svojega pomena za vso deželo Slovenci še misno zavedali; in ta vtis je pravičen, kar bo morala pokazati tudi knjiga o Trstu in Istri. Usoda naših dežel pod Italijo je tem trša, ker se vsa obmejna pokrajina kot celota ne zaveda svojih skupnih interesov in je zato izročila vodstvo svojega gospodarstva popolnoma v roke regnikolov. Zda, ko je kmetijski sloj že izčrpan, se bo lahko mestno prebivalstvo hote ali ne hote moralo vrniti k narodni solidarnosti, da se reši popolnega propada. Važna je torej tudi zunanja gospodarska politika, na katero mi lahko vplivamo. O vsem tem nam bo imel avtor priliko dati jasnejšo sliko s knjigo o Trstu, ki izide prihodnje leto.

Da spopolni sliko dežele ob njenem prehodu v italijansko odvisnost, je avtor dodal statistični pregled za podjarmljene okraje, o sebi pa je moral povedati ob koncu še eno najtehtnejših besed: prikazal je s kratkim seznamom svoje nekdanje živahno založniško delovanje, ki mu že samo ohranjanje v naši kulturni zgodovini častno mesto.

Kot celota je Gabrščkova knjiga lepo darilo delavnega moža vsem Slovencem v Jugoslaviji te ne dvomimo, da si jo nabavi vsakdo, ki le zmore njeno reklamno nizko ceno 120 Din. Naroča se pri avtorju, Igriška ul. 3/II v Ljubljani.

Ivo Grahov.

DAR DRUŠTVA »ISTRA«

Dr. Ivo Ražmar darovao je društvu »Istra« u Zagrebu iznos od din 100.— da počasti uspomenu blagopokojnog Matka Brajše — Rašana.

Društvo »Istra« se darovatelju najtoplije zahvaljuje.

† LEOPOLDA GABERŠČIKOVA.

V sredo 19. o. m. je umrla v Tolminu gospa Leopolda Gaberščikova, soproga pred leti umrlega dolgoletnega župana, deželne in državnega poslanca Oskaria Gaberščika, stebra narodno-napredne stranke na Goriškem. Pokojnica se je pred vojni udeleževala vsakega narodnega pokreta ter je bila zelo agilna v narodnih društvih in pri mnogih prireditvah. Tako je bila leta 1906 na velikem narodnem slavlju 8. septembra v Tolminu kumica čitalniški zastavi. Naj počiva v miru! Preostali nam iskreno sožalje!

U FOND „ISTRE“

Prosv. in podpor. društvo »Trst — Gorica — Reka«, Skopje za rasprodane blokove po g. Božiću Petru D 10.—
Colja Alojz, zidar, Teslić D 10.—
U prošlom broju objavljeno D 33.452,60

UKUPNO D 33.562,60